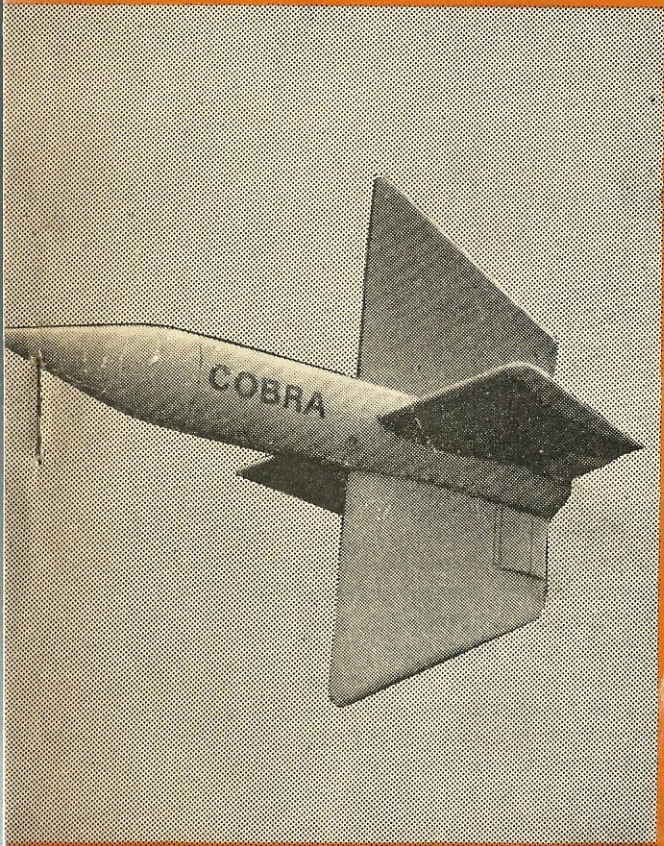

צקלון

צבא הגנה לישראל
הוצאת «מערכות»

זוהי קצת

צקלון

לקט תרנומים

תוכן תעינינים

- מסע המלחמה בסיני — משני צדדיו ב.פ. פול 3
- ה"תנינים" בפעולה א. וילסון 30
- מדף הספרים 39

צבא הגנה לישראל
הוצאת "מערכות"

חשרי תשי"ח - אוקטובר 1957

מ. 55 (כרך ה')

תמונת השער

"קוברת" — ריקטה שבוצרת נגד
טנקות

"קוברת 4" שבתצולם השער, שמשקלה כחצי ק"ג — היא ריקטה מבקיעת-שריון המוכוונת באמצעות חוט-תיל והפועלת לטווחים עד כ-1500 מטר. הריקטה נורית אף בלי כל מתקן, ישר מן המצב בו היא מוצגת בתצולם. ריקטה-מניעה מפעילה את הקליע תוך שניה, ומביאה אותו לידי מהירות-טיסה של 80 מ' לשניה. מנגנון-הודף של המכשיר, שמשך-הבעירה שלו הוא כ-15 שניות, מאפשר להוסיף ולקיים את המהירות הנ"ל על פני כל טווח פעולתה של הריקטה. ההנחיה — באמצעות תצפית אופטית של המפעיל. עוסקים עתה בשכלול אורחי-ההנחיה, באמצעות העברת-פקודות אבטומטית והכנסת סידורים ל"חיפוש מטרה".

22

בית דפוס צבאי 666
"הוצאת מערכות"

תאור ללא משווא פנים

מסע־המלחמה בסיני - משני צדדיו

ב.פ. פול

ב־8 במרץ 1957, בחזרתו של משמר־המאסף האחרון של השריון הישראלי מרצועת עזה לטריטוריה הישראלית, נסתיים אחד המבצעים הצבאיים המופלאים ביותר בעשור השנים האחרון.

מבצע „קדש” — על שם האתר התנכ״י קדש־ברנע, המכוסה בחולות חצי האי סיני — התחיל בדמדומי הערב של 29 באוקטובר 1956 והסתיים ב־5 בנובמבר 1956 בשעה 09.30, עם כיבושו השלם של הסיני ביד הכוחות הישראליים.

מסע־המלחמה כבר נכנס לדברי־הימים בכנוי הנוח — הגם שאיננו מדויק במלואו — של „מלחמת 100 השעות”.

ספרים ומאמרים, שכמה מהם נכתבו ע״י מחברים נודעים במקצועם, תארו את אופי מלחמת־הבזק („בליצקרייג”) שציין את המלחמה ועמדו בפרוט רב על יכולתו הטקטית הראויה לצייון של הצבא הישראלי הצעיר, ואף על הסרוגון — הראוי לצייון במדה שוה — של תכונות כאלו בצד שכנגד. התאורים, כפי שפורסמו עד כה, יתכן שיצרו אצל הקורא את הרושם כי המבצע, בכללו, היה מעין מהלומת־סנוקרת ליריב פחות־ערך, כששדרות טנקים נעות במלא המהירות לתוך המוני רגלים הנמלטים בעוורון וללא־סדר.

תאור כזה של מסע המלחמה בסיני בשנת 1956 יהיה בו משום אי־צדק במדה שוה הן לגבי הישראלים אשר לחמו קשה ושלמו ביוקר בעד נצחונותיהם, והן לגבי המצרים אשר כמה מיחידותיהם הוכיחו את עצמן, אם כי נמצאו מוקפות ע״י כוחות עודפים. מבלי להכנס לסבך המדיני של המצב, מוצע בזה לתאר בקצרה את כוחותיהם, תכניותיהם ומבצעהם של שני הצדדים.

ה ז י ר ה

הקולונל רוברט האַנריקאָס (מהצבא הבריטי, בדימוס), אשר עבר בסיני ימים מעטים אחרי ההתקפה הישראלית תאר את השטח כ־24 אלף מילים מרובעים של לא־כלום מוחלט, ואכן אין בנמצא דבר אשר עלול, תוך בדיקה מדוקדקת ביותר, להזים חוות דעת זאת.

חצי האי סיני, השוה בגדלו לוירג׳יניה המערבית, הוא דמוי משולש שאורך בסיסו בצפון כ־270 ק״מ, וגובהו כ־512 ק״מ, וקדקדו נשען על קצהו הדרומי ביותר, הבולט לתוך ים סוף. גבולותיו מוגדרים היטב בכל צדיו פרט לאחד: בצפון —

מקורות ומחברים

(הערות והארות לקורא)

מסע המלחמה בסיני — משני צדדיו מאת ב. פ. פול

התיאור שלפנינו מתייחד מבין התיאורים הרבים, שפורסמו עד הנה על מסע־המלחמה בסיני, בהתאמצו שלא לצדד, מבחינה מבצעית ומבחינה מדינית, עם אחד מן היריבים. זוהי מעלתו העיקרית. מעלות נוספות לו: הוא מצטיין בהרצאה בהירה ומרתקת, ובמסקנות מעניינות. מגרעתו הגדולה ביותר היא חוסר הדיוק בפרטים רבים, ולעתים — בפרטים חשובים למדי. מערכת „צקלון” לא שינתה ולא כלום מדברי המחבר, ואף לא העירה עליהם דבר ולא תיקנה את אי־דיוקיו ואת טעויותיו. זאת יזכור נא הקורא, בעת שיקרא בתיאור.

במחקרו מודה המחבר, לשני מקורות רשמיים — ישראלי ומצרי — אשר נעזר בהם. הוא־עצמו מודה באי־יכולתו להבהיר מה שעדיין לא הוכח כנכון מעל לכל ספק בדברים שפורסמו בישראל, במצרים, ובמקומות אחרים. ברם, הוא משהו את הפרסומים, ומסיק את מסקנותיו. כאמור, לא תמיד קלע לאמת.

תיאורו מובא מתוך ירחון ביה״ס לפיקוד ומטה של צבא ארה״ב — „ההשקפה הצבאית” („Military Review”).

ה„תנינים” בפעולה מאת אנדריו וילסון

פרק זה, הלקוח מתוך הספר „להביור”, יש לקרוא כהמשך הפרק מאותו ספר, שפורסם ב„צקלון” מס׳ 54 בשם „בהסתערות על תותח־ענק”. הפעם מצטיירת לעיני הקורא פעולת טנקי „תנין” — הם הטנקים יורק־הלהבות — בהתקפה על כפר המוחזק בידי הגרמנים בהולנד, במלחמת־ע 2. כוחו של הפרק הוא בריאליות היתרה של התיאור וזאת הודות להיות מחברו איש טנק „תנין” ותיק ומנוסה. ואמנם אין ספק, כי וילסון, גיבורו של הפרק, ומפקד אחת ממחלקות ה„תנינים”, הוא בן־דמותו של א. וילסון, המחבר.

שם הספר במקורו „Flame-thrower”.

היס-התיכון; במערב — תעלת סואץ ומפרץ סואץ; ובדרום-מזרח — מפרץ אילת; רק בצדו הצפון-מזרחי של המשולש — שאף הוא ארכו כ-270 ק"מ — הגבול איננו אלא קו שנמתח ע"י מודדים בחולות המדבר.

בפנה הצפונית ביותר של חצי-האי, מזדקרת „אצבע" קטנה, ששטחה גדול בערך פי ארבע מזה של מנהטן, כקוץ לתוך צדה של ישראל: רצועת-עזה, נתח מהטריטוריה של ארץ-ישראל שנשאר בידי המצרים אחרי מלחמת השחרור הישראלית בשנות 49—1948.

סיני נחלק בקיום כלליים לשלוש רצועות רחביות: המישור המדברי בצפון, שרחבו 112 ק"מ; אחריו — רמה גבוהה שרחבה 160 ק"מ. היא מבותרת שתי וערב ע"י ואדיות רבים ופתוחה במדה מניחה את הדעת לכלי-רכב ממונעים חזקים, ואילו את החלק הדרומי של חצי-האי תופסים הרי סיני החסרים, כמעט לחלוטין, דרכים ומים. הרים אלה מגיעים לגובה 2700 מטר ומהווים, כנראה, את המקום הדוחה ביותר בכל המזרח התיכון כולו.

האיזור מאוכלס ע"י 40 אלף ערבים ובדואים החיים במקומות ישוב קטנים לאורך חופי הים התיכון, מפרץ סואץ וליד הנאות (אוואזיסים) שברמה.

הם מוצאים את מחיתם הזעומה בדיג חופי, במסחר כלשהו, ובמדה צנועה של חקלאות במקומות בהם מצוים מים. רצועת עזה, לעומת זאת, מאוכלסת בצפיפות ניכרת מחמת 220 אלף פליטים ערביים מהטריטוריה הישראלית הסמוכה, אשר ברחו לעזה ב-1948 ונמצאים עתה בטיפולה של סוכנות סעד מטעם או"מ.

דיונות החול שבאזור הצפוני מונעות סלילת כבישים נרחבת. מכאן, שכביש החוף מעזה לאל-עריש ולקנטרה חשיבותו מעטה. הכביש העקרי הוא זה המכונה „הכביש התורכי", המחבר את איסמעיליה עם באר-שבע ותל-אביב; כביש זה מלא תפקיד חשוב במבצעים התורכיים-גרמניים נגד התעלה בימי מלחמת העולם הראשונה. דרך מטופחת-פחות נמשכת בעקבות נתיבי השיירות העתיקים של עולי הרגל המוסלמים מנמל סואץ שבקצה הדרומי של התעלה עד לעקבה ומשם למכה. בשנים האחרונות נסלל כביש איסטרטיגי לאורך החוף הדרום-מערבי של חצי-האי אל העמדות המבוצרות בשרם-א-שיח וראס-נאצרני, החולשות על מיצר טיראן, שבכניסה למפרץ אילת.

קימת רק מסילת ברזל אחת, שהוחל בסלילתה בימי מסע המלחמה בסיני ב-1917 וכיום היא נמשכת עד לקצה רצועת-עזה. שם היא מתקשרת אל רשת המסילות הארץ-ישראלית.

מתקני נמל בעלי ערך כלשהו אינם קיימים בסיני. ברם, בשנים האחרונות הקים הצבא המצרי שני שדות-תעופה חדישים (בביר אל-חמה ובביר-גיפגפה), המותאמים למטוסי-קרב סילוניים. מספר שדות תעופה נוספים מותאמים למטוסי הובלה מטיפוס C-47.

אלה, איפוא, פניה הבלתי נעימים של הזירה שבה עמדו הישראלים והמצרים לערוך את התנגשויותיהם הקצרות — אך העזות — בחדשי אוקטובר ונובמבר 1956.

התכנון, הכוונות והמטרות המבצעיות

הגורמים המדיניים והחברתיים אשר הביאו לפרוץ המלחמה חורגים מתחומי מאמר זה.

במונחים צבאיים ניתן לומר, כי מדינות ערב ראו עצמן כנתונות במצב קרוב למצב מלחמה עם ישראל מאז הקמתה כמדינה, וככל הנראה היו מצפות להריסתה הסופית. לישראל אוכלוסיה בת 1.8 מיליון לערך; שכנותיה הערביות מונות בסכום כללי מעל 45 מיליון.

בהתחשב בגבולותיה הארוכים של ישראל — ברוב המקרים אין אלה אלא קו הפסקת-אש ש"הוקפאו" זה שמונה שנים — מסוגלת היתה המדינה להחזיק מעמד בקושי במבצע הגנתי נגד צרוף של שכניה. כפי שאמר זאת ראש ממשלתה, מר דוד בן-גוריון:

"הצצה במפת ישראל דיה כדי להראות בברור את הסכנה המחרידה שנשקפה לנו... התקפת-פתע ע"י 3 מדינות אלו (סוריה, ירדן ומצרים) בפיקוד מצרי היתה עלולה בנקל לבתר את הארץ לשתיים ברצועה הצרה בסביבות נתניה.

שדות התעופה שלנו ושתי ערי החוף, יפירת-לאביב וחיפה... עלולים היו להיות מופצצים, וכך היה נמנע מאתנו לגייס את המלואים שהם היסוד האיתן לבטחוננו, בשים לב לקטנותו של הצבא הסדיר שלנו.

הפרעה כזו לגיוס המלואים שלנו והפצצות שדות התעופה שלנו עלולות היו להשאירנו חסרי-ישע לנוכח התוקפנות, אלא אם כן היינו אנו הולמים בראשונה בתוקפים. מבצע סיני הפך, אם כן, לתנאי בל יעבור לעצם המשכת קיומנו".

למרות ההצהרות רוויות ההסתה שהושמעו ע"י מנהיגי מצרים והן ע"י עתונותה, נראה הדבר כי לא תוכננה התקפה נגד ישראל תוך התקופה הקרובה ביותר.

למעשה, כמה מקורות בלתי תלויים מסכימים עם הטענה המצרית, כי החל מאז הלאמת תעלת סואץ, ב-1956, היו כוחות מצריים מפונים מהסיני במספרים גדלים והולכים כדי לעמוד בפני האפשרות — שהתקבלה אז יותר על הדעת — של תגובה אנגלו-צרפתית חריפה לתפישת התעלה.

בהכירם בכך כי מצרים לא תוכל לעמוד בעת-ובעונה אחת בפני התקפת כוחות פלישה אנגלו-צרפתיים על דלתת הנילוס — שיתכן שתתווסף אליה התקפה

מהאגף ע"י דיביזית השריון ה-10 לממלכה המאוחדת החונה בלוב השכנה — ובפני מהלומה ישראלית בסיני, החזיר פקוד הצבא המצרי 2 דיביזיות מהסיני במשך הקיץ. דיביזיה נוספת, דיביזית הרגלים ה-2, הייתה כפי הנראה בתזווה לעבר הנילוס בעת ההתקפה הישראלית. היחידות שהושארו הועדו לבצע פעולת השהייה, עד לאותו זמן שבו היתה עשויה להתברר כונתו המלאה של היריב.

מימדיהם של מצבורי האספקה שנתפשו בידי הישראליים בסיני צוטטו כהוכחה לכוננותיהם התוקפניות של המצרים. ברם, אפילו מקורות האוהבים את ישראל הודיעו מאז כי האספקה "לא עלתה במימדיה על צרכיו של הכוח בן 80.000 האיש החונה כרגיל כחיל מצב ליד הגבול, כוח שחלק גדול ממנו החזיר נאצר למצרים". המצרים עצמם מסבירים את גדלם של המצבורים — בדלותם של אמצעי המעבר על פני התעלה; זאת אומרת, במקרה של התקפה כללית נגד מצרים, כוח אויר אויב יכול היה למנוע בהצלחה את תנועתה של האספקה ממצרים אל הסיני, ובכך היה מאלץ את הגייסות הלוחמים שם להסתמך רק על מה שמצוי במקום.

אמנם, טענה זו הגיונית, אך אין היא מסבירה היטב מדוע רוכזו מצבורים כה חשובים במרחק-פגיעה כה קצר מהגבול הישראלי — אלא אם כן נועדו אלה לשימושם של כוחות מסתערים הנעים קדימה

ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה

אכן, למרות כל איבתם כלפי ישראל, לא נתכוונו המצרים לתוקפנות מידית בסתו 1956.

ברם, מבחינה מדינית הגיע המצב עד משבר. ב-22 באוקטובר חתמו ירדן וסוריה על הסכם צבאי עם מצרים, בשימון את גייסותיהן תחת פקודו העליון של מיוזר גנרל עבדול חכים עאמר, המפקד הכללי המצרי. מנקודת מבטם של המתכננים הצבאיים הישראליים, נוצר מצב מסוכן בעקבות פעולה זו; במקרה של התקפת פתע, שוב לא יכלו הם להבטיח אפילו ביצוע חלקי של הגיוס. מדינה, אשר מרכזי היצור והאוכלוסיה העקריים שלה נמצאים במרחק של שמונה דקות טיסת-סילון מבסיסי האויר האויבים הקרובים ביותר, ואשר ה"מותן" הצרה שלה בין האויב-יבכה ובין הים רחבה 15 ק"מ בלבד — מדינה כזו אין לה "קו הגנה שני".

לאמיתו של דבר, כמעט שאין לראות כל דרך אחרת — אשר תהיה הגיונית מבחינה צבאית — מזו שבתרו בה הישראליים: התקפה במלוא העצמה.

אשר לשאלה, אם תאמו הישראליים את מבצעם עם מהלכיהם של האנגלים והצרפתים, הרי אין לכך תשובה סופית ומוחלטת. קימות דעות בעלות משקל לכאן ולכאן, אך נראה הדבר, שישראל לבטח היתה פותחת במלחמה בלאו הכי, ואין ספק שתעשה זאת שוב אם תמצא באותו מצב. טעותם של הישראליים בדבר

כוונותיהם של המצרים לטוּח־קְרוּב — כי לפעולה המצרית בירדן ובסוריה נודע ערך צבאי מידי מועט בלבד — מהוה גורם לעתידו של האיזור; היא מלמדת, ככל הנראה, כי הישראלים יעדיפו את הסכנה הודאית — אך הקצרה — של מלחמה, על זו הודאית-פחות, אך הממושכת יותר, הכרוכה ב"עמידה על פי התהום".

סדר המערכה

בעוד שקיימת התאמה כמעט מלאה בין המקורות המצריים והישראלים באשר לסדר המערכה הישראלי, הרי קימים חלוקי דעות נרחבים באשר למספרם של הגייסות המצריים שלקחו חלק למעשה במלחמת סיני.

לפי הערכות אמריקאיות בלתי-רשמיות, מנו הכוחות המצריים בסיני ביום ה"ע" (29 באוקטובר) 30 אלף איש לערך. הגנרל דיין, הרמטכ"ל הישראלי, העריך את הכוחות המצריים בסיני ב-40 אלף איש. זה כולל, כנראה, את העתודות של קו ראשון ושני, ואילו לפי הגירסה המצרית, כפי שהובעה ע"י הנשיא ג'מל עבדול נאצר במאמר ארוך בכתב העת המצרי "אחר סעה", הכוחות המחפים הללו שבסיני מנו בסך הכל רק ששה גדודים, שנערכו ב-3 קבוצות במשולש אל עריש — רפיח — אבו עגייילה, בתוספת גדוד שריון אחד, מפקדה וגייסות שרותים באל-עריש וכמה חילות מצב קטנים יותר בנאות שונים בשטחי הרמה. העמדות שלהוף ים סוף הוחזקו ע"י "כוח מיוחד של ים סוף" שמנה לערך שני גדודים ורוכזו סביב ראס-נאצרי ושרם-א-שיח בכניסה למפרץ אילת.

על סדר מערכה זה חולקים מקורות ישראליים, וכמוהם גם מקורות בלתי תלויים, אשר חקרו את הבעיה במקום בחדשים האחרונים. מקורות כגון אלה מסכימים בעקרו של דבר לכך שלפחות הגוש העקרי של דיביזיות הרגלים ה-8 וה-3 היה ערוך בסיני ביום ה"ע".

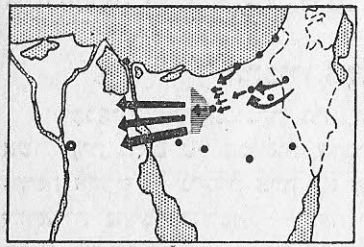
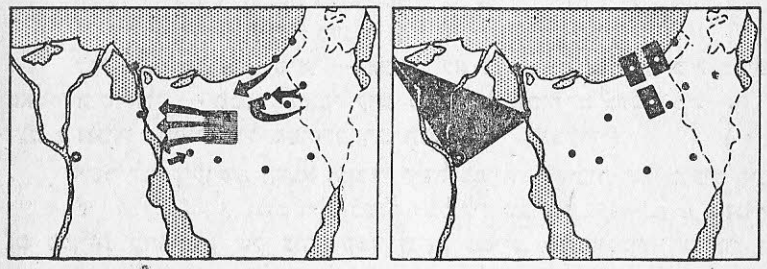
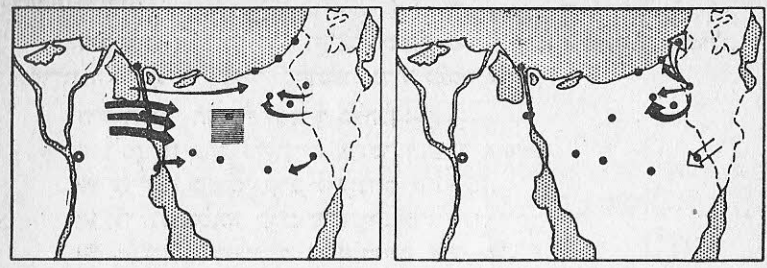
בקצרה, סדר המערכה המצרי ביום ה"ע" היה, ככל הנראה, כלהלן:

דיביזיות הרגלים ה-3 ובה 3 חטיבות רגלים וכוח נייד באיזור אל-עריש — אבו-עגייילה.

דיביזיות הרגלים ה-8 ובה חטיבת רגלים סדירה וחטיבה אחת של "חיל השחרור הפלשתינאי" בתוספת יחידות בלתי סדירות של "פדאיון", ברצועת עזה מצפון לרפיח.

נאות המדבר ונקודות חשובות אחרות במרכז חצי האי הוחזקו ע"י שנים עד ארבעה גדודים מ"חילהגבול הקל הממונע", מצוידים בגיפים, משוריינים וזחלמים. יחידות סיור רכובות-גמלים של משמר-הגבול הסדיר הועסקו כ"מסך קדמי", והוכיחו את ערכן לפחות בקטע אחד. מערך הכוחות שבדרום סיני היה כפי שצוין לעיל. חטיבה משורינת במלואה, ובה כ-70 טנקים רוסיים מסוג ט-34, עמדה נכונה להפעלה כמעט מידית באיזור ביר-גיפגפה בצפון-מרכז סיני.

מסע־המלחמה בסיני — לפי הגרסה המצרית

● ימין, למעלה — שלב א': הישראלים חוצים את גבול סיני בשלושה ראשים; החיצים הל-בנים מראים את המאמצים-העיקריים.
 ● שמאל, למעלה — שלב ב': הכוחות המצריים חוצים את תעלת-סואץ כדי לסייע לגייסות-המחפים שלהם בסיני. יעדם העיקרי — שטח הכינוס בביר-גיפגפה (המרובע הכהה, במפה). כוח מצרי קטן יותר מתקדם מפורט סואץ למיצר המיטלה.

● ימין, באמצע — סדר-המערכה המצרי: בסך הכל ששה גדודים, בשלוש קבוצות, המגינים על צפון סיני, ועוד מספר יחידות-משנה ממונעות במדבר — וכן כוח-משימה משורין אחד. עיקר הגייסות המצריים מרוכזים בדלתת הנילוס (המשולש השחור), לנגוד את המבצע הבריטי-צרפתי המצופה.

● שמאל, באמצע — שלב ג': לנוכח התקפה בריטית-צרפתית העלולה להפתח מיד על איזור תעלת-סואץ, פקד הפיקוד המצרי לפנות את חצי-האי סיני. יחידות-קרב עיקריות נסוגות משטח הריכוז בביר-גיפגפה. אבו-עגייילה עדיין כובלת את המאמץ-העיקרי הישראלי.

● שמאל, למטה — השלב הסופי: רוב הגייסות המצריים, לאחר שנפגעו במקצת, בעיקר מחמת התערבות בריטית-צרפתית מן האויר, חוצים בהצלחה את תעלת-סואץ. המקור: מאמר מאת הנשיא גמאל עבדול נאצר, "פרשת המלחמה הישראלית", ב"אחר סעה", בקהיר, 5 בדצמבר, 1956.

תרשים מס' 2

כוחות אלה שבסיני נתמכו מערפם ע"י הכוחות הבאים שהיו מצויים באיזור דלתת הנלוס:

דיביזיות הרגלים ה-1 וה-2, חטיבת שריון נוספת באיזור התעלה, דיביזית השריון ה-4 באיזור קהיר, בתוספת גדוד מוטס אחד.

חיל האויר המצרי הוערך כלהלן:

130 מטוסי קרב סילוניים מדגמי ומפייר ומטאור.

90 עד 125 מטוסי קרב סילוניים מיג-15.

10 עד 12 מטוסי קרב סילוניים מיג-17.

50 מפציצים סילוניים דו-מנועיים איל-28.

20 עד 40 מטוסי הובלה מדגמי C-46, C-47 ואיל-14.

20 עד 40 מטוסי הובלה מדגמי C-46, C-47, ואיל-14.

לפי מקור ישראלי, נראו — אם כי לא נאסר עליהם קרב ע"י מטוסי חיל

האויר הישראלי — מספר מטוסי קרב סילוניים סובייטיים מדגם מיג-19, שהוא דגם משוכלל (מסוגו של מטוס הקרב האמריקאי „סנצ'ורי“).

אשר לנשק־קרקע, הצבא המצרי קיבל כמויות חשובות של טנקים סובייטיים

מדגם T-34 וסטלין-3, ונגמשי"ם בעלי 6 גלגלים מטיפוס BTR-152. כשם שקיבל

גם כמויות מתאימות של ציוד קשר ונשק מסייע. כן הוגברו הכוחות הימיים המצריים ועל כל פנים, עלו בהרבה בעצמתם על אלו של הישראליים.

התכנון המצרי — במבוי סתום

מבחינה טקטית, נתון היה המפקד המצרי בסיני בצבת של מבוכ: יהיה אשר יהיה גדלם של הגייסות שחנו בסיני — אם כפי גירסת המצרים ואם כפי גירסה אחרת — גייסות אלה לא היו מסוגלים בשום פנים לעמוד בפני התקפה ישראלית נחושת-החלטה — בעת שהם פרושים על פני מרחבים עצומים של מדבר, כשעיקר-כוחם „תקוע“ בפנתו הצפונית ביותר של חצי האי; שהרי באורח כזה ממש „הזמינו“ כיתור ישראלי. אולם מצד שני לא יכול היה הנשיא נאצר להרשות לעצמו — מתוך שיקול מדיני — להזניח את רובו של הסיני ואת רצועת עזה טעונת חומרי-הנפץ. וכך מצאו המצרים עצמם קשורים מראש לסוג של הגנה נוקשה, שאודותיו הוזהרו קודם לכן במפורש ע"י ועדה של מומחים צבאיים גרמניים. האחרונים, בזכרם כמה מליקחי מלחמת העולם הראשונה, המליצו על הגנת אזור תעלת סואץ מקו רכסים המתמשך בכוון צפון-דרום במרחק כ-45 עד 60 ק"מ מזרחה לתעלה. קו זה הוכיח את תכליתיותו כנגד ההתקפות התורכיות-גרמניות ב-1916, וכן כנקודת מוצא למיבצעים התקפתיים לעבר ארץ ישראל.

ואכן, אותו שעבוד-מראש של החופש המבצעי שלהם, הוא שעתידי היה להתגלות כהרה-שוואה להגנת המצרים על הסיני ב-1956.

גיוס חשאי ומהיר

בסדר המערכה שלהם ניצלו הישראליים באורח הטוב ביותר את עצם המגבלות שבמצבה של ישראל.

סדר המערכה הישראלי	
שמות היחידות כפי שנמסרו על ידי הפיקוד העליון המצרי	שמות היחידות כפי שנמסרו על ידי הפיקוד העליון הישראלי
קבוצת-חטיבות 77	כוח-משימה ראשון
חטיבת הרגלים ה-1 (?)	חטיבת רגלים „א“
חטיבת השריון ה-27	חטיבת שריון „ז“
חטיבות הרגלים ה-11 וה-12	
קבוצת-חטיבות 38	כוח-משימה שני
חטיבת הרגלים ה-4	חטיבת רגלים „ב“
חטיבת הרגלים ה-37	חטיבת רגלים „ג“
חטיבת השריון ה-7	חטיבת שריון „מ“ (מוגברת)
החטיבה המוטסת ה-202 (פחות הגדוד המוטס 809)	יחידות שפעלו בנפרד
חטיבת המילואים ה-9 (מומנעת) (אחת משלוש חטיבות הרגלים של „קבוצה 77“)	חטיבה מוטסת (—) ×
	חטיבת רגלים (מומנעת) „ד“
	חטיבת רגלים „ה“ (+ צות-קרב גדודי)

תרשים מס' 3

במדינה ששטחה קטן ב-2.600 ק"מ מרובעים מזה של מדינת ניו-גי'רסי, אפשר לבצע גיוס כללי באורח חשאי ביותר, ממש „מפה לאוזן“, כשמפקדי יחידות המשנה מוציאים את אנשיהם ואת מכוניותיהם מבתיהם וממקומות עבודתם שעות מספר לפני שהיחידות נעות לאיזורי הכנוס ההתחליים שלהן. הישראליים אמנם יכולים לסמוך על סוג זה של ארגון „מיליציוני“ — שבו הגברים והנשים כאחת חייבים באימון צבאי, ומספר קטן של אנשי-צבא מקצועיים משמש להם כגרעין — לשם הקמת העוצבות הלוחמות שלהם בהתאם לצורך שהמשימה מטילה עליהם.

במקרה של מלחמת סיני, נראה הדבר כי ההחלטה לפעול נתקבלה לאחר הקמת הפיקוד הצבאי המשותף המצרי-סורי-ירדני ב-22 באוקטובר 1956. אם כך או אחרת, ידוע כעת בברור ששום יחידה לא קיבלה פקודת התראה לפני יום

ה"ע" 4—, כלומר יום חמישי, 25 באוקטובר, כן ידוע שהגוף העיקרי של היחידות עדיין היה נע חלקים-חלקים לאזורי הכינוס ביום ה"ע" + 2, 31 באוקטובר. עד כה לא פירסם שום מקור ישראלי או מערבי את סדר המערכה המפורט של הכוחות הישראליים שלקחו חלק במלחמה. על כל פנים, במרץ 1957 התיר הצבא הישראלי לפרסום הודעה שמסרה באופן כולל את עקרי סדר המערכה של כוחות המשימה השונים שלחמו בסיני, כשיחידות המשנה מוזהות ע"י אותיות-כינוי בלבד. מצד שני, פרסם הנשיא נאצר, במאמרו ב"אחר סעה", את מספרי הוזהו של היחידות הישראליות, כפי שהיו ידועים למקורות המודיעין המצריים; וכיון שמספרים אלה מתאימים במדה רבה ליחידות הבלתי-מזוהות, כפי שנמסרו לפרסום ע"י הישראליים, הגיוני הוא להניח שאכן תאורי סדר המערכה הישראלי נכונים הם.

נחיתות באויר

במונחים של עצמת אויר וים, היה המאזן לחלוטין לטובת מצרים עד להתערבותם של צרפת ובריטניה במלחמה. באויר נאלצו הישראליים עדין להשען חלקית על 30 עד 50 מפציצי-קרב מסוג "מוסטנג" ממלחמת העולם ה-2; מספר קטן יותר של מטוסי קרב סילוניים צרפתיים מתישנים מסוג "אורגון"; 30 מטוסי קישור מסוג L-5, ו-40 עד 50 מטוסי הובלה מסוג C-46 ו-C-47. כן נמצאו בשירות כמה מפציצי B-17, שהנם מיושנים ללא תקנה אפילו בתנאי המזרח התיכון.

על כל פנים, עמוד התוך של חיל האויר הישראלי הנו כח של 40 עד 50 מטוסי קרב סילוניים צרפתיים מסוג "מיסטר 4", שרובם הגיעו לישראל אך שבועות מעטים לפני פרוץ פעולות האיבה. ברור הדבר שכח כזה, אפילו בידיים מאומנות, לא היה ברתחורת נגד מה שהיה ביכלתה של מצרים להעמיד בפניו.

ביום, כוחות הצי הישראליים מותאמים באורח מעשי למשימתם הטקטית — הגנת חופי ישראל; מכאן שהם מורכבים מכלי שיט קלים, בעקר מסוגן של טרפדות-המנוע, בתוספת כמה פריגטות ומשחתות-ליווי. שלוש שייטות נחיתה, המצוידות בנחתות-רגלים, נחתות-טנקים ונחתות-רכב, משלימות את תמונת הצי.

גם על פני הקרקע היה על הישראליים לעמוד בפני קשיים בצידו. ארה"ב, אשר סיפקו כלי נשק לכמה מדינות ערביות, דחו מילוי הזמנותיה של ישראל למשלוחי נשק. ישראל נאלצה, איפוא, להשען על צרפת ובריטניה לצרכי זיונה, פרט לכמה טנקים מסוג "סופר שרמן" וסוגי ציוד אחרים מארה"ב שנתקבלו בתקופה שבין 1948 ל-1951. עמוד השדרה של השריון שלה הנו הטנק הצרפתי AMX, שמשקלו 13 טון, החמוש בתותח בן 75 המ"מ בעל מהירות הלוע הגבוהה. טנק זה הוכיח את עצמו באופן הטוב ביותר נגד הטנקים הסובייטיים הכבדים

בהרבה, שהיו בשימוש המצרים. אשר לכלי-נשק המיוצרים ע"י ישראל עצמה, הרי אלה מוגבלים במפורש לתת-מקלעים, מרגמות וציוד קל אחר.

חטיבות גמישות, מותאמות

במונחים של עצמה כוללת, הוערכו הכוחות הישראליים שלקחו חלק במישורין במלחמת סיני לפי הערכות שונות בין 50 ל-60 אלף איש, כולל שרותי העורף. העצמה הממוצעת של החטיבה הישראלית הנה בין 6000 ל-7000 איש. ואילו החטיבה המוטסת קטנה בהרבה בהיקפה.

כן ידוע היה כי חטיבת הרגלים ה-9 מנתה רק 1,800 איש. הנה כי כן לא השיגו הכוחות הישראליים בשום מקום את שיעור העדיפות המספרית הדרוש, כמקובל, בלוחמה התקפתית.

אלה היו, אם כן, האנשים והציוד שהיו עתידים ללחום במלחמת הצי-האי סיני.

בנגוד לארגון המצרי או המערבי — המבוסס על הדיביזיה — היחידה הטקטית הישראלית העיקרית היא החטיבה, הבנויה על שלושה צוותי-קרב גדודיים. ואילו "קבוצת-הבריגדות" אינה אלא עוצבה טקטית ארעית ללא תכונות מיוחדות ידועות, המורכבת ממספר חטיבות כפי הדרוש למשימה מסוימת.

חטיבת הרגלים הממוצעת מורכבת משלושה צוותי קרב גדודיים בתוספת יחידות שרותים מסופחות וגדוד ארטילריה.

חטיבת שריון כוללת גדוד אחד של טנקים בינוניים מסוג "סופר שרמן", גדוד אחד של טנקים צרפתיים מסוג AMX וגדוד אחד של חיל רגלים משורין מוסע בזחלמיים או משאיות. נושאי גייסות משורינים (סגורים) אינם בנמצא. גדוד של הוביצרים צרפתיים בני 155 מ"מ מדגם "ברנדט" סופח בשלב מאוחר לאוגדה 77 לפעולה נגד ח'ריונס.

3 יעדים ישראליים

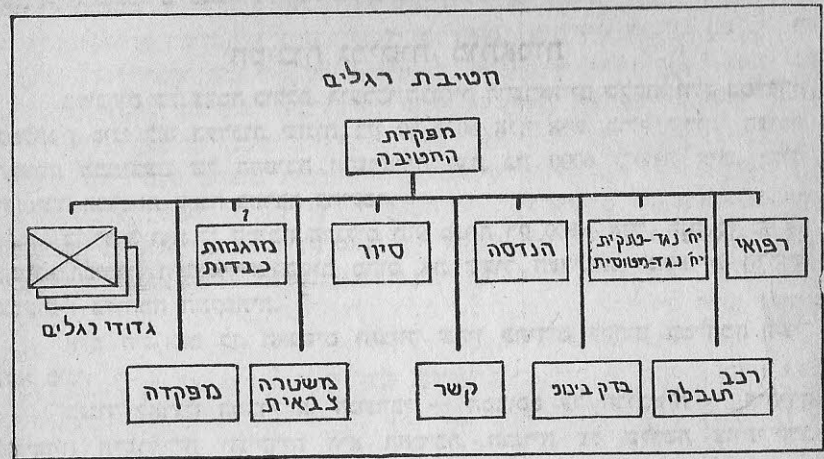
היעדים הצבאיים של הכוחות הישראליים — בדומה לאלו של מתנגדיהם — הוכתבו ע"י המציאות המדינית.

ראש ממשלתה של ישראל, מר בן גוריון, מאשר שעל הקיום העיקריים של מסע-המלחמה הוחלט ב"ישיבה היסטורית של הממשלה ב-22 באוקטובר". נראה הדבר כי הוגדו 3 יעדים עיקריים:

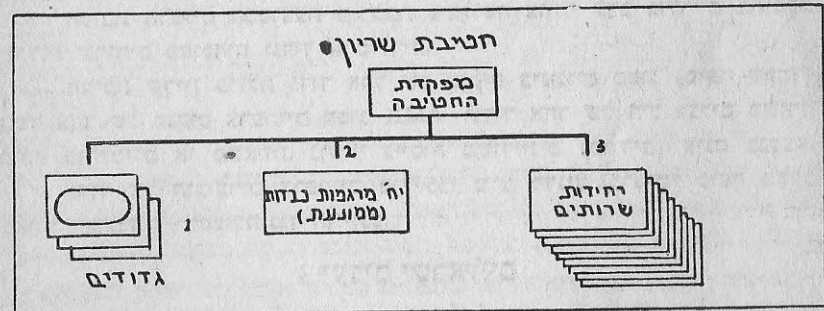
1. הריסת בסיסי הגרילה בסיני וברצועת עזה.
2. ניתוץ יכולתה התוקפנית של מצרים למשך זמן ארוך.
3. השגת מעבר חפשי לימ-סוף דרך מפרץ אילת.

לפי כל המקורות הקיימים צריך היה להשיג זאת באמצעות הריסתם הגמורה של העוצבות הלוחמות המצריות ובסיסי האספקה המצריים שבסיני. ואילו השמדתם

ארגון הגייסות הישראלי

(1) אחדות מיחידות השירותים והסיוע, יתכן שעצמתן פחותה מפלוגה.

- (1) בדרך-כלל — צות-קרב גדודי אחד חמוש בטנקי „סופר-שרמן“, אחד בטנקי AMX צרפתיים, ואחד בוחלמי"ם.
- (2) עשויה להתרחב לממדי גדוד מרגמות כבדות, או לגדוד הוביצרים בני 105 מ"מ.
- (3) אותם השירותים שבחטיבת רגלים, אך ממונעים במלואם.

צות-פיקודי עשוי לכלול בפיקודו מספר מפקדות של חטיבות, וכך מתאפשרת שליטה מרוכזת במספר חטיבות כקבוצת-חטיבות, בדומה לצרוף הדיביזיות בקורפוס, או לצרוף הקורפוסים בארמיית-ישה, בצבא ארצות-הברית. צרוף כזה נעשה במספר מקרים במסע-המלחמה בסיני.

תרשים מס' 4

הפיזית של הגייסות המצריים לא הייתה בשום חלק ממטרות המלחמה. כפי שבטא זאת הגנרל דיין:

„לא רצינו להרוג הרבה מצרים. ישנם 40 מיליון ערבים. אם כך, מה התועלת שנפיק מהריגת 5,000 או 10,000 או 15,000 מהם? אפילו לא היה זה חיוני להרוס או לקחת את הציוד שלהם; הם תמיד יוכלו לקבל עוד ציוד מרוסיה. הדבר הקובע היה — להנחיל להם תבוסה.“

נקודת השקפה זו היתה כנראה משותפת לכל המפקדים עד לגמוכים שבהם; שבויים נתפסו והועברו למחנות מעצר רק כששיקולים טקטיים חייבו את הדבר; בכל המקרים האחרים, הניחו להם להמלט בחזרה למצרים או, להבלע בתוך האוכלוסיה האזרחית שבסביבה. וכך, למרות שהכוחות הישראליים הרסו בשבוע אחד שתי דיביזיות מצריות על כל השרותים המסיעים שלהן, תפשו הם רק 5,000 שבויים, ואפילו בין אלה נמצאו — כפי שטוענים המצרים — כמה אזרחים אשר בתוהו ובוהו של יחידות מתפוררות, נשבו ביחד עם החיילים. יתר על כן, שבויי המלחמה הוחזרו למצרים ימים מעטים לאחר שנכנסה הפסקת האש לתקפה.

בקצרה, הישראליים פעלו ב-4 זרועות עקריות, שלגבי 3 מהן שימשה כיעד הסופי תעלת הסואץ — או, כפי שהיה הדבר למעשה, אחרי האולטימטום האנגל-צרפתי — אזור המרוחק 15 קילומטרים ממזרח לתעלה. ואילו על הזרוע הרביעית היה לכבוש את ה„גיברלטר הקטן“ שהקימו המצרים בפתח מפרץ אילת. כדי לחסום את דרכה של הספנות הישראלית דרך מצרי טירן לתוך ים-סוף (תרשים 5).

ההתקפה הישראלית — יום ה"ע"

מתחילת המבצע שמו הישראליים את הדגש בעיקר על תנועה — ולא דוקא על מגע — תוך תוך השימוש הרב ביותר במהירות, שהיא אופיינית לדרכי הלחימה שהופעלו במבצע; מהלומות של כוחות מוצנחים — ושדרות ממונעות המתחברות אליהם.

בנגוד לטענות רבות, הישראליים לא „זרקו אחרי גבם את ספרי ההלכה“ — אלא טרחו לקרוא את החדשים שבהם, והשתמשו במהדורה מעודכנת. וכך הלכו הם בעקבות רומל, גודריאן ופטון בלוחמת השריון — ושלבו לזאת בהצלחה את הלכת „האגוף האנכי“ של טיילור, גבין וסטודנט. ובדומה לכל הגנרלים הללו, דאגו גם הם לצד הלוגיסטי — אך לא הניחו לדאגה זו שתעצור ותהפוך את דהירתם לזחילה.

וכשם שהיה הדבר אצל פטון וגודריאן — כן אף אצל הישראליים זורזה פעולת האמצעים הלוגיסטיים על ידי המחץ של הגייסות שבראש-החנית, ולרוב הגיעו לתעודתם בדיוק בזמן.

המיטלה. המבצעים החלו ב־29 באוקטובר בשעה 16.45 בהצנחתו של הגדוד ה־809 (מוטס) אל צומת־דרכים שבמרחק 240 ק"מ מערבה לגבול הישראלי, וכ־11 ק"מ ממזרח למעבר. הצנחנים נצטוו להחזיק במעבר עד לבואם של כוחות חוקים יותר. כבכל היחידות הישראליות, היו כאן נשים בתפקידי קשר והן צנחו לאזור הקרב עם החיילים.

ברגע זה החלו יתר יחידות החטיבה המוטסת — אחרי 48 שעות קדחתניות של התארגנות והצטיידות־מחדש ברכב 6×6 — לעבור את הגבול המצרי ליד אל־קונטילה. העובדה כי הבריגדה התארגנה בעין־חוצוב שליד ירדן גררה אחריה בהלת מלחמה בירדן וסיעה לבלבל את המצרים באשר לכוונותיהם של הישראלים. דרומית משם תקף גדוד סיור ממוכן של החטיבה ה־9 את עמדת הגבול המצרית בראס־א־נקב, כבשה ב־19.00 והמשיך צפונה לכוון הנוה תמד, שם היה עליו להתאחד עם החטיבה המוטסת ההולכת וקרבה מכיוון כונטילה. ב־19.00 הגדוד המוטס שליד צומת סודר־א־חיטן הגיע אל מבואות מעבר המיטלה וקבל אש מצרית כבדה. הגדוד התחפר, אם כן, במערך הגנה היקפי כדי לחכות להצנחת הצידוד הכבד שלו (גיפים, מרגמות וקני לא־רתע) אשר בוצעה אחרי רדת החשכה. כפי שיוסבר להלן, יתכן מאד, כי הצנחת צידוד זה בוצעה ע"י מטוסי חיל האויר הצרפתי.

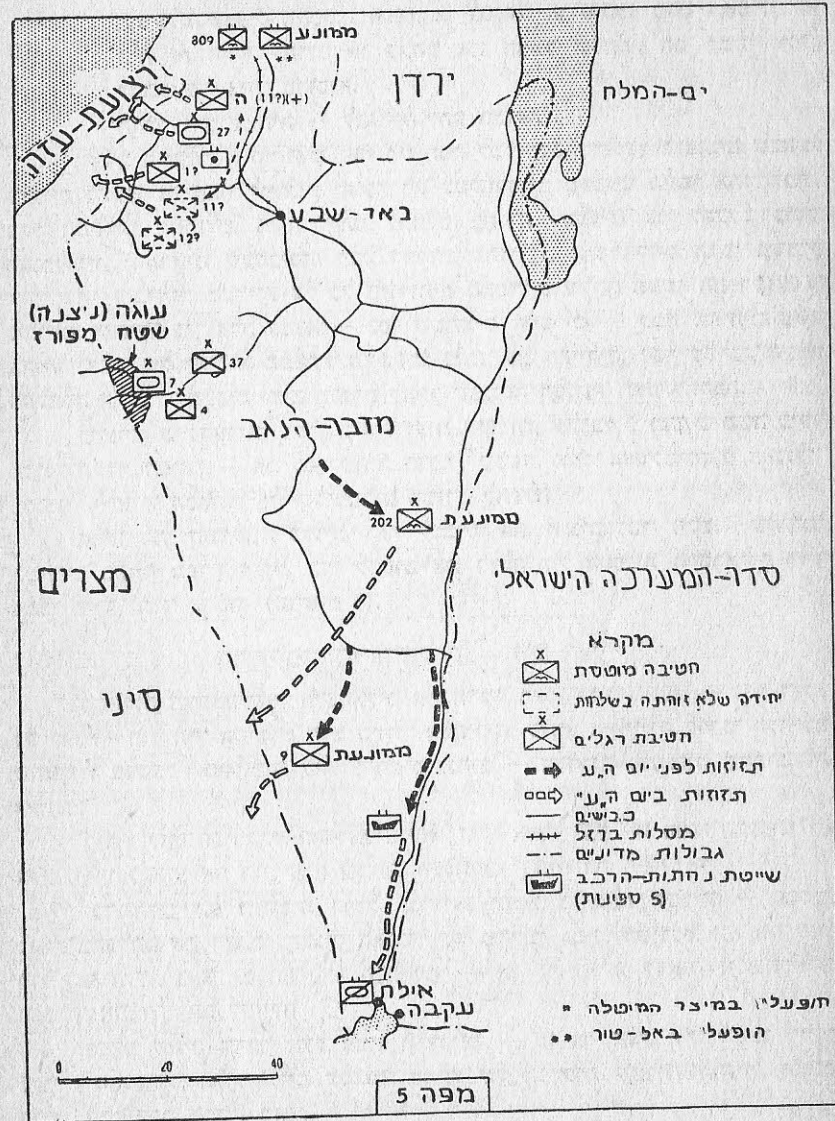
ב־03.00 למחרת נפגשו לפני תמד הגדוד מחטיבה 9 והיחידות המוליכות של החטיבה המוטסת ותקפו מיד, למרות העובדה שהגוף העיקרי של החטיבה המוטסת נתקע בחולות רכים במרחק מילים רבים משם. תמד נפלה ב־04.30, והשדרה המשיכה ללא מנוחה לכוון המעוז המצרי העיקרי ברמת סיני — הנזה א־נחל.

התגובה המצרית

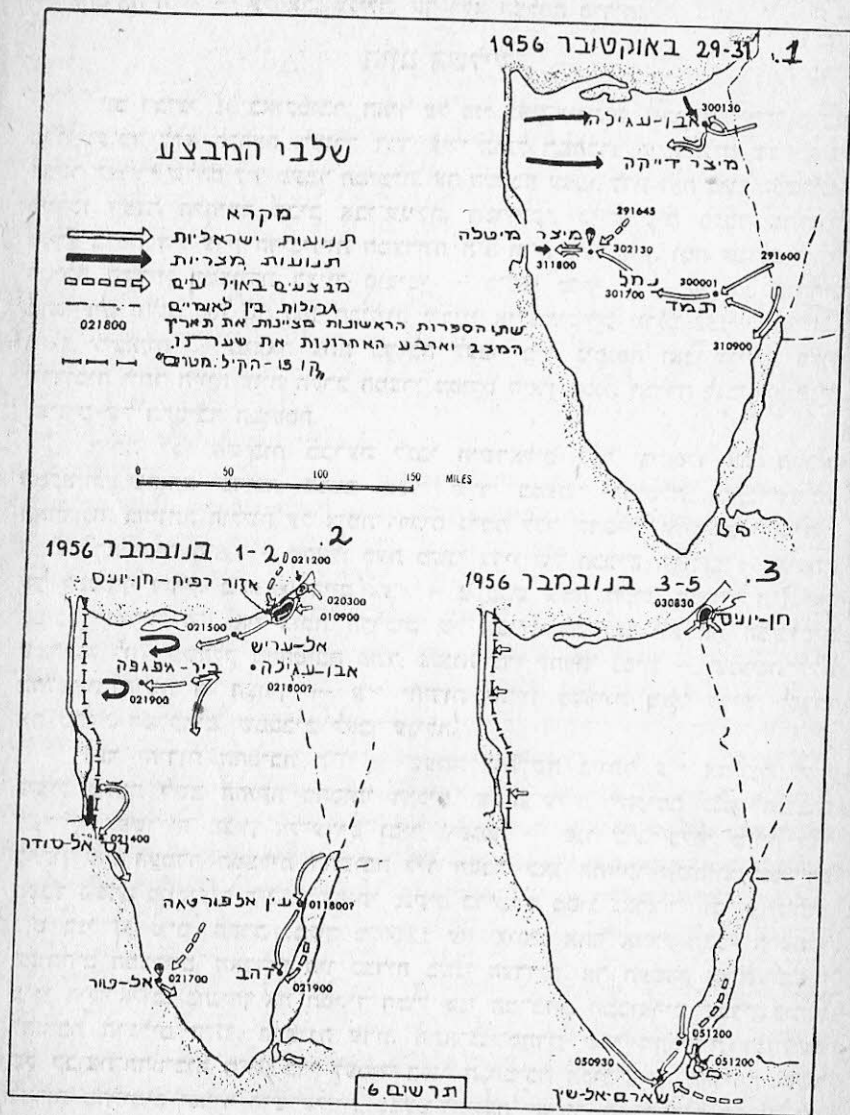
התגובה המצרית להתחלתית התבטאה בהפתעה עמוקה. בשעות הערב המאוחרות של יום ה"ע" היה זה עדין מוקדם מדי מכדי לעמוד על מלוא היקפה של ההתקפה הישראלית, במיוחד כיון שבאותו זמן היתה מחשבתם של המצרים נוטה יותר לצפות להתקפה אנגלו־צרפתית. על כל פנים, הוצאו פקודות לחטיבה משורינית אחת (אשר אומנה ע"י הגנרל הגרמני פארנבאכר) להתקדם לאורך כביש החוף הצפוני בכוון לאל־עריש, ולכח גדול שהתרכז סביב החטיבה המשורינית ה־1 — אשר צוידה ואומנה לאחרונה בצידוד סוביטי — לעבור את התעלה באיסמעיליה ולהתקדם לאורך הכביש התורכי אל ביר גיפגפה (מס' 2 בתרשים מס' 2). ואילו כח קטן יותר המורכב משני גדודי רגלים ומספר יחידות־משנה של שריון וארטילריה יצא מפורט סואץ לעבר מעבר המיטלה.

אותו זמן החלו מטוסי חיל־האוויר המצרי בגיחותיהם הראשונות. החטיבה המוטסת הותקפה לראשונה ב־07.00 בבוקר 30 באוקטובר (יום ה"ע" + 1) בדרכה

ההתקפה ההתחלתית הישראלית התמשכה מעומקו של מדבר הנגב הדרומי לתנועת גריפה רחבה מדרום־מזרח לכוון צפון מערב, במטרה לנתק את נסיגתם של הכוחות המצריים העיקריים מצפון־מזרח לעבר תעלת סואץ דרך מעבר

בטנקי „סופר שרמן“ ובוחלמי”ם הופסקה לאחר שאבדו 5 זחלמי”ם ו-27 טנקים. חלקים מחטיבת הרגלים ה-4 וצוותי קרב גדודי מתוך החטיבה ה-7 המשווינת ניתקו את המגע ועקפו את כל המערך בקשת רחבה לאורך שביל אשר המצרים

לנחל וסבלה, לפי מקור ישראלי, אבידות רבות. ההודעה הרשמית המצרית לאותו היום טענה כי 12 מכוניות משורינות נהרסו.

בצד הישראלי עזב חלקה הנותר של חטיבה 9 את איזור הכינוס שלו בנגב ב-05.00, ביום 30 באוקטובר, והתקדם לכיוון דרום, דרך אל-כונטילה כלפי ראס-אינקב, אליה הגיע ב-07.00 למחרתו. לאורך דרך עולי-הרגל הגיעה החטיבה המוססת לאנחל ב-15.00 באותו היום ("ע" + 1), בחתירתה המואצת קדימה כדי להתחבר עם הגדוד שהוצנח במעבר המיטלה. מבלי להמתין ליתר החטיבה עד שתשיג אותו, פתחו היחידות המוליכות — שכעת היו מורכבות בערך מ-3 פלוגות קטנות, המוסעות ברכב 6 x 6 ובוחלמי"ם — בהתקפה, ב-16.45, וב-17.30 נכבשה העמדה. כאן מצאו הישראלים לראשונה מחסנים תת-קרקעיים עם ציוד סוביטי; חלק ממנו (נגמשי"ם מסוג BTR-152) הוכנס מיד לשימוש.

כשמעבר המיטלה מרוחק מהן עדין 120 ק"מ (מפה מס' 1, מס' 6), נערכו מיד היחידות המוליכות מחדש והמשיכו במסען הלאה. במעבר עצמו עברו על הצנחנים הישראלים 36 שעות לא נוחות, כשהם מרותקים לקרקע ע"י הבזקות אויריות מצריות ואש מרגמות. מטוס קל אשר נחת לידם כדי לחלץ כמה מהנפגעים הושמד על פני הקרקע. לבסוף הגיעו ב-21.00 ביום ה-30 באוקטובר, כלי הרכב המוליכים של החטיבה המוססת לראש-הגשר האוירי, והתקיפו מיד בכיוון המעבר. הם נעצרו ע"י אש מצרית, והחליטו להתארגן מחדש למשך הלילה, ולחכות לבוא חלקיה הנותרים של החטיבה — ולאספקה מחודשת של מים, תחמושת ודלק, שחסרונם הורגש ביותר.

הגנה מצרית עקשנית

הגזרה המרכזית, ה"רוכבת" על הכביש התורכי מאל עוג'ה (בעברית: ניצנה) בואכה אבו-עגילה, ביר גיפגפה ואיסמעיליה, נעורה אף היא לפעילות ביום ה"ע" + 1, הוא יום 30 באוקטובר. ב-01.30 תקפה חטיבת הרגלים ה-4 הישראלית את קסימה, אך לא הצליחה לתפוש את יעדיה. לאמיתו של דבר, התקפת-נגד מצרית, שבראשה נעו גיפפים נושאי מקבי"ם, הדפה את הכוחות התוקפים לקו ההתחלה שלהם. התקפה ישראלית שניה ב-04.30, שנתמכה ע"י שריון, אף היא לא זכתה להישגים של ממש.

מהלומת אויר הוזמנה נגד שני משלטים אשר חלשו על השטח. הללו הותקפו בנפאלם, ובמהרה אי אפשר היה להמשיך ולהחזיק בהם. ב-11.00 החל חיל המצב המצרי של קסימה לסגת לעבר הצומת המבוצרת בחזקה של אבו-עגילה. אבו-עגילה זו, יתכן שהוותה את מערך העמדות העמדות המבוצר החזק ביותר שבסיני כולו — משלטים גבוהים שלטו שם על השטח שמסביב, וסכר בטון עזוב, שהוקם ע"י הבריטים, שימש מחסה מצוין נגד אש ארטילריה מכל קוטר שהוא.

התקפת-מצח של החטיבה ה-7 המשווינת על המעוז שנערכה ב-14.00

השאירוהו בלתי מוגן, ומצאו עצמם שעות מספר לאחר מכן שוב על הכביש התורכי, אך זאת הפעם — מאחורי המצרים המתגוננים.
ב-18.00 הטילה קבוצת החטיבות את חטיבת הרגלים הנותרת שברשותה — החטיבה ה-37 — על אבו עגילה, אך ללא הצלחה מידית.

היום השלישי

יום רביעי, 31 באוקטובר, האיר על פני מצב־עניינים, שבו היה עדין הרבה תלוי ועומד ללא הכרעה. לאורך דרך עולי־הרגל התחברו הישראלים עם ראש־הגשר האירי שלהם ליד מעבר המיטלה, אך המעבר עצמו עדין היה בידי המצרים; במרכז דעכה הלחימה סביב אבו־עגילה, המרוחקת כ־45 ק"מ בלבד מהגבול. ואילו בצפון היו עדין הדיביזיות המצריות ה־3 וה־8 בשלמותן. ומה שגרוע יותר, חטיבת השריון המצוידת בציוד סוביטי — כ־100 טנקי T-34, 30 תותחים מתנייעים: מדגם SU 100 מכוניות שריון או נגמשי"ם מדגם BTR-152 ו־200 משאיות — נמצאה עתה בדרכה לעבר ביר גיפגפה ואבו־עגילה, בעוד שדרומית יותר היווה צוות הקרב המצרי מפורט סואץ סכנה חמורה לגבי הצנחנים העיפים של החטיבה המוססת.

היתה לכן חשיבות מכרעת לגבי הישראלים לכך שיחסלו את הסכנה הטקטית, שהיתה כרוכה במצב אשר שרר במעבר המיטלה ובאבו־עגילה. האחרונה, בהיותה חולשת על צומת־דרכים גרמה לכך שהסיוע הלוגיסטי ליחידות קבוצת־החטיבות ה־38 — שפעלו כעת משני צדיו של הכביש התורכי — הופחת עד לטפסוף דיוק. ב־06.30 ביום "ע" + 2 כבש צוות הקרב הגדודי ה־1 של חטיבת השריון ה־7 את צומת הדרכים של אבו־עגילה (אך לא את המשלטים שמחוצה לה), כשחלק מהחטיבה פונה צפונה כדי להדוף נסיון — שנעשה ללא החלטיות־נחושה די הצורך — ע"י יחידות שריון מצריות מאל עריש לפרוץ את טבעת המלקחים, שמסביב לאבו עגילה.

יתר יחידות החטיבה ה־7 — שעתה הוחלשה ביותר ע"י אבידות וע"י פיצול כוחות לשם החזקת מחסומי דרכים, שהיה עליה להקיםם כנגד תגובות מצריות אפשריות מכוון אל־עריש ובר גיפגפה — פנו שוב כלפי מזרח כדי לתקוף את העמדה המצרית החשובה ליד הסכר. כאן החזיקו הכוחות המצריים מעמד כשהם מסתייעים ב־12 משחיתי טנקים בריטיים מסוג "ארצ'ר" וב־13 תותחי ג"ט בני 57 מ"מ. הקרב נמשך מ־12.00 עד 20.00. אחד אחרי השני הושטקו התותחים המצריים. האבדות היו כבדות בשני הצדדים, אך העמדה נפלה לבסוף בידי הישראלים. בהניח את תפקיד חסול שני המרכזים המבוצרים שעדין נותרו לחטיבת הרגלים ה־37, הרעננה עדין, התארגנו־מחדש שתי החטיבות הנותרות של קבוצת־החטיבות ה־38 כדי לעמוד בפני ה"חטיבה הסוביטית" האדירה, אשר למרות מהלומות האויר הישראליות, כמעט והגיעה לאיזור ההתפרסות שנועד לה.

קרב פנים-אל-פנים

באיזור מעבר המיטלה החליט מפקד הצנחנים הישראליים לתפוש את הקרקע הגבוהה שליד המעבר בטרם יגיעו לשם התגבורות המצריות, שידע עליהן כי הן נמצאות בדרכן מסואץ. קשיי השטח הוציאו מכלל אפשרות קרב־לילה; הוא החליט, אם כן, לתקוף בצהרי היום. ב־12.00 ליום ה־31, נכנסו צנחנים ישראליים, כשהם רכובים על גבי הרכב המשוריין והמשאיות שלהם, לתוך המעבר, שם נתקלו באש רצחנית שנתכה מכל הצדדים.

נושאת־תחמושת ומשאית־דלק ישראלית התפוצצו וחסמו את המעבר; לא נותרה ברירה אלא לעקור את המצרים במלחמת גוף־אל־גוף. בשעה 18.00 ביום ה"ע" + 2 היה המעבר בידי הישראלים, אם כי עדין היו נתונים להבזקות של מטוסי "מיג" מצריים.

חיל האויר הישראלי מצדו, לא ישב בחבוק ידיים. השדרה המצרית מסואץ היתה נתונה להבזקה בלתי פוסקת במשך שעות, והדבר נתן בה את אותותיו בפירושו. מצד שני, החטיבה המוססת הגיעה אל קצה גבול יכולתה, כשהקצינים והחיילים כאחת ישנים בעמידה אחרי כמעט 96 שעות של תנועה בלתי פוסקת. אפילו התקפה לא ממושכת ביותר היתה עלולה לסכן באורח חמור את היחידה. בערך בזמן זה, ב־13 בחודש, הגישו בריטניה וצרפת את האולטימטום שלהן לנשיא נאצר, וכעבור שעות אחדות נערכו התקפות־האויר האנגלו־צרפתיות הראשונות. עברו רק שעות מעטות נוספות לאחר מכן כאשר, בשחר יום ה"ע" + 3, 1 בנובמבר, פקד הקולונל נאצר על פנוי כל הגייסות מחצי־האי סיני. החטיבה המוססת נצלה אותו רגע ע"י "צלצול פעמון הזירה".

הרחק, בדרומה של החזית, הגיעה החטיבה ה־9, אחרי טיפוס קשה בשטח ללא דרכים, אל ראס־א־נאב ב־07.00, ביום 31 באוקטובר. משם היו שתי אפשרויות תנועה פתוחות לפני מפקדה של החטיבה — האחת קלה אך ארוכה, דרך הכביש התורכי או דרך עולי הרגל ואילו השניה קצרה אך מסורתי, שנמשכה לאורך נתיבי שיירות ועל פני הרי סיני הדרומיים אל שארם א־שיח. הוא בחר בשניה. לכל אחד מ־220 כלי רכבה של החטיבה ניתנו מנות מזון לשבוע, דלק ומים. למקרה שכלי־רכב מתקלקל הוקצו 4 שעות כדי לנסות ולתקנו; באם אין הדבר מצליח, צריך היה להשמיד את הרכב, ואת אנשיו להעביר לכלי־רכב אחרים.

אחרי 24 שעות, בקירוב, של "דריכה־במקום", היה ה"בליץ" הישראלי שוב בתנועה.

פריצה בצפון

כשפנוי כוחותיהם מהסיני מהוה כעת את מטרם של המצרים (מס' 4 בתרשים מס' 2), התפתחה המלחמה לתחרות על צמתי תחבורה, כשהמצרים משתדלים

להחזיק בהם עד שכוחותיהם הצפוניים ביותר יחלצו את עצמם, ואילו הישראלים שולחים לפניהם זרועות מלקחים עמוקות יותר ויותר מסביב לטורים המצריים הנסוגים.

לאורך רצועת עזה החלו המבצעים ב־20.00 ביום 31 באוקטובר, כשרגלים ישראלים מוסעים בזחלמי"ם ניסו לפרוץ בהתקפת מצח דרך שדות המקשים ו־11 גבעות־משלט בצורות מסביב לרפיח. ההתקפה הראשונה נכשלה, ובקשה הועברה למתן סיוע מאש תותחי צי שבסמוך; אש זו נמשכה מ־24.00 עד 02.00, אור ליום 1 בנובמבר. ב־05.30 החלו הביצורים המצריים להתפורר, וכשעה לאחר זאת הגיעו יחידות רגלים ישראליות ממונעות, שסיעו להן צוותי הקרב הגדודיים „א" ו „ב" מחטיבת השריון ה־27 שבשכנותם, לצומת רפיח, שמדרום לעיירה. בכך נפרצה פרצה ניכרת ב„משולש הברזל" רפיח — אל־עריש — אבו־עגילה. צוות הקרב הגדודי „ג", שהושאר עד כה בעתודה, כבש ב־09.00 את תחנת הרכבת של רפיח ועזר בטוהר השטה, בעוד צוות קרב „ב", אשר חידש בינתיים את אספקת הדלק והתחמושת שלו — פנה מערבה, לעבר אל־עריש. הדיביזיה ה־8 המצרית, שבחאן־יونس ובעזה, נותקה, איפוא, מהסיני.

צוות קרב „ב", לאחר קרב אש קצר עם ארטילריה מצרית, ב־12.30, מצפון אל־עריש, הגיע לפרברי עיר זו עם חשכה, אך נסוג 8 ק"מ כדי לאפשר לעצמו וליתר החטיבה — שהיתה כעת פרושה על פני מרחק של 45 ק"מ, כשהיא לוחמת בשני כיוונים — להעריך מחדש במשך הלילה.

בגזרה המרכזית, עמדה כעת מול קבוצת־החטיבות ה־38, חטיבת השריון המצרית ה־1, אשר — למרות שהוטרה תכופות ע"י הבונקות ישראליות — עדין הוותה כח חזק מאד. כשפניה שוב אינן מועדות לפעולה התקפתית, לנוכח פקודת הנסיגה הכללית, עדין בקשה חטיבה זו להחזיק בעמדתה זמן רב ככל האפשר, כדי להניח ליחידות המצריות הנסוגות מרמת סיני והמשולש הצפוני סכוי להגיע לתעלה.

במעבר המיטלה מסרה החטיבה המוטסת, כשהיא מרועננת אחרי מנוחה של 24 שעות — לאחר שסיכום האבדות שנגרמו לה הגיע ל־40 הרוגים, 100 פצועים ו־13 נפגע־צניחה — את עמדותיה ליחידות רגלים, ופנתה לעבר הדרום, בכוון מפרץ סואץ. ובינתיים היתה החטיבה ה־9 ממשיכה בדרום סיני במסעה אל שארם א־שיח, אחרי שכבשה את נוה המדבר הקטן עין־פורטגה.

התנגדות מאורגנת פוסקת

בצפון החלה חטיבת השריון ה־27, לאחר שנערכה מחדש, בהתקפתה הסופית על אל־עריש ביום ו', 2 בנובמבר, בשעה 06.30, לאחר שגיחה אוירית אוירית ישראלית ממערב לעיר הודיעה כי הכביש בין אל־עריש לקנטרה חסום כולו ע"י כלי רכב נסוגים. הטנקים הקלים מדגם AMX של צוות קרב „ג" עשו

שמות בשדרות המצריות, שארגונן שובש כבר, וב־15.00 הסגירו השלטונות האזרחיים את העיר לידי הגנרל לסקוב, מפקד כוחות השריון הישראליים.

מחסנים גדולים מלאי ציוד רוסי חדיש ביותר נתפשו באל־עריש, אשר שימשה כמושב מפקדת הסיני. הציוד כלל תחנת מכ"ם צ'כית חדישה וציוד סוביטי רב לצרכי מניעת־קפאון ואביזרים ארקטיים אחרים, אשר כפי הנראה סופקו למצרים ע"י הרוסים באמצעות טעות מנהלתית מסוימת, אשר אינה זרה לחלוטין לצבאות אחרים...

ברצועת עזה עצמה הייתה הדיביזיה ה־8 נתונה כעת להתקפת יחידת הרגלים הישראלית שהיתה האחרונה להכנס למערכה, חטיבה „ה". זו תקפה את עזה בשעה 03.00 ב־27 בנובמבר, בעוד יחידות מילואים מהישובים הישראליים הסמוכים תוקפים את דיר אל בלח, 3 ק"מ מדרום לעזה. גבעה 88, נקודת המעוז העקרת המגינה על העיר, נפלה לאחר אש כבדה של מרגמות ישראליות בנות 120 מ"מ. תחנת הרכבת של עזה נכבשה ב־08.30, וב־12.00 ביום ה"ע" + 4 הסגיר הלוטננט־גנרל פואד א־דיגוי, מושל רצועת עזה, את עזה לידי קולונל אסף שמחוני, המפקד הישראלי של החזית הדרומית.

בגזרה המרכזית התנגשה סוף־סוף חטיבת השריון ה־7, ביום ה"ע" + 4 בחטיבת השריון ה־1 המצרית על גבי רכס ליד ביר גיפגפה, כש־70 טנקים רוסיים עומדים מול 34 טנקים ישראליים — שמתוכם פלוגה אחת היתה מצויידת בטנקים הקלים מדגם AMX. בקרב תנועה, אשר נמשך מ־1400 עד רדת הלילה, הוכיחו טנקי ה־AMX את עצמם ככריית־חרות לטנקים הסוביטיים הכבדים מהם, אך הנופלים מהם בכושר תמרונם.

לקראת סופו של היום היתה החטיבה המשורינית המצרית נסוגה לעבר תעלת הסואץ במצב של התפוררות גמורה. ברם, הקצב המהיר של הימים האחרונים הכביד אף את אכפו על הישראלים; בהגיע החטיבה ה־7 אל קו „15 הקילומטרים", מול איסמעיליה שעל הסואץ, לא היו בה אלא שמונה כלי־רכב ראויים לקרב — ומאלה היו ארבעה טנקים סוביטיים שנלקחו שלל.

שתי חטיבות הרגלים שנעו בעקבות חטיבת השריון ה־7 כבשו את שדה התעופה החדש בביר רוד סלים ואת המחסנים התת־קרקעיים הנרחבים שלידו, בעוד שתי העמדות הבצורות האחרונות של אבו עגילה — שנואשו מכל תקוה להחלץ — נכנעו לכוחות הישראליים, אשר סגרו עליהן מאז מסע ההתפרצות.

צנחנים מוצנחים שוב

דרומה למעבר המיטלה התקדמה החטיבה המוטסת, שבמדת מה אורגנה מחדש, על פני המדבר, אל מפרץ סואץ, בכבשה את שדה הנפט הקטן של ראס סודר, לאחר קרב אש קצר, בשעה 14.00 ב־2 בנובמבר, ובכך הגיעה לכביש החוף החדש המוליך לקצה הדרומי של חצי האי, במקום שתותחי חוף מצריים חסמו

עדיין את מיצרי טירן. כעת חזרה שוב תמונת ההתקפה שביום ה"ע", בקנה מדה מוקטן: בעוד החטיבה המוטסת נעה דרומה לאורך הכביש שלחוף ים־סוף, הוצנחו 2 פלוגות צנחנים ישראליות, בשעה 17.00, מעל לעיר הנמל הקטנה א־טור (שהעתונים כנוה בשם טור), 250 ק"מ דרומית מראס א־סודר. הם כבשו את העיר ושדה־התעופה תוך שעתיים, ולערך ב־19.90 הנחיתו מטוסי חיל האויר הישראלי גדוד רגלים, גיפיים ומרגמות בשביל הכח שבראש־הגשר האוירי. בצדו השני של חצי־האי הגיעה החטיבה ה־9 לנוה הקטן דהב, אחרי משמך החוד שלה סבל כמה אבדות במגע פתע עם משמר רוכבי גמלים מצריים. אחר כך נעה השדרה ויצאה מההרים אל החוף, שם פגשה ב־19.00 באנית אספקה מאילת והצטידה במים, בחלקי־חלוף ובתחמושת. אך הקץ כבר הקיץ על ההתנגדות המצרית בכל שטחי האי סיני.

ב־12.00, ביום 2 בנובמבר, "ע" + 4, נותרו רק 2 עמדות מצריות ממזרח לתעלת סואץ — ה"כיס" של האַרְיוֹנס ברצועת עזה, שכלל חלק מדיביזית הרגלים המצרית ה־8 על מפקדה, מיו־גנרל יוסוף עבדולה אל אגרושי, והכח המיוחד לים־סוף, שהיה שלם עדין, בפיקודו של הקולונל ראוף מחפוז; כוח זה התרכז סביב שארם א־שיח וראס־נאצרני. שתי העמדות כאחת היו מאורגנות היטב להגנה ממושכת, ובהן מחסות בטון, תותחי נ"ט ותותחי שדה.

ההתקפה על האַרְיוֹנס, שנערכה בשעות אחרי־הצהרים ביום ה־2 בנובמבר ע"י יחידות מחטיבת השריון ה־27 המחפות על כוח רגלים ישראלי המוסע בזחלמים, נעצרה באש תותחי־ההוביצר המצריים בני 105 המ"מ, ואחרי דר־קרב ארטילרי אשר נמשך כמעט כל הלילה — ותואר ככבד שבכל המלחמה כולה — שותקה הארטילריה המצרית, שנפלה מהירי בטוח ובעצמה. ב־06.30 ביום ה־3 בנובמבר נכנסו יחידות השריון הישראליות הראשונות לחא־יוֹנס. הגנרל אל עגרוֹדי נכנע ב־08.30. מחלקה מצרית בודדת החזיקה מעמד עד לשעת הצהרים. והיא הושמדה באש רקטות ממפציצי־קרב מסוג "מוסטנג", שהופעלו בכדי להמנע מאבידות בלתי נחוצות. בכך נסתימה המערכה בצפון.

סוגרים על היעד האחרון

בדרום סיני התחברה החטיבה המוטסת עם היחידות שהונחתו בא־טור ב־3 בנובמבר, והחלה בהתקדמותה דרומה אל שארם א־שיח, כשהיא מטאטאת בדרכה חיילים מצריים תועים.

החטיבה ה־9, שעדין היתה נאבקת בקשיי השטח חסר־הדרכים, הגיעה לנוה נקב בשעות אחרי־הצהרים ביום ה־4 בנובמבר. משמר רוכבי הגמלים המצרי אשר החזיק בנקב נסוג לראס נצראני, אשר היתה נתונה להתקפות אויר ישראליות, לסרוגין, מאז ה־2 בנובמבר.

חיל המצב של ראס נאצרני (מחוץ למשמר ערפי אשר החזיק מעמד עקשני עד לצהרי יום ה־5 בנובמבר, כשעלה בידי הישראלים להפעיל נגדם את מרגמותיהם הכבדות) נסוג לשארם א־שיח עוד בטרם הגיעה החטיבה ה־9, כיון שמתקני העגינה במים העמוקים שבשראם א־שיח הניחו מקום לפינוי אפשרי בדרך הים.

ביום א', 4 בנובמבר בשעה 16.00 הגיעה החטיבה ה־9 — שניכרו עליה היטב אותות המבחן בן שבעת הימים, שעבר עליה בשממה חסרת־המים שבדרום סיני — לידי מגע עם מערך ההגנה ההקפי של שארם־א־שיח. אחרי שעות מספר של מנוחה והתארגנות־מחדש, תקפה ה־9 ב־03.30, ב־5 בנובמבר, ב־6 פלוגות קלות שבראשן זחלמים. ההתקפה על עמדות מוכנות היטב ומגודרות כהלכה, שנערכה על ידי חיילי מילואים שזה להם 10 ימים שלא טעמו שנת לילה כהלכה, דעכה ונעצרה. מפקד החטיבה, הקולונל יופה, קרא לעזרה מהלומת־אויר, ע"י מטוסי "מוסטנג". אלא בצעו את משימתם, אך אש הנ"מ המצרית היתה קטלנית למטוסים מיושנים ואטיים אלה: נתאשר כי כמה מהם אבדו. בחפוי מהלומת האויר חידשה החטיבה את ההתקפה ופרצה את המערך המצרי בשעה 08.30. ב־09.00 נכנע מפקד "כוח ים סוף". דקות מעטות לאחר מכן הופיע מעבר לקצה הדרומי של חצי האי משמר קדמי של חטיבת הצנחנים שתוגברה, בעוד שאסדות הנחיתה של הצי הישראלי העלו גייסות על איי טירן וסנאפיר שבעברם השני של המיצרים, מול שארם א־שיח. לעת הצהרים ב־5 בנובמבר 1956 (יום ה"ע" + 7) היתה ישראל השליטה בכל חצי־האי סיני כולו.

סיוע כוחות חוף

בעית הסיוע שהוגש מבחוף לכל אחד מהצדדים הלוחמים תשאר ללא ספק נושא לויכוח למשך זמן רב בעתיד. בצד המצרי היה זה ברור, כי רוב הציוד המודרני שנמצא בשימוש מקורו היה בגוש הסוביטי. הטענות הישראליות, כאילו נשמעו קולות רוסיים על רשתות האלחוט הפנימיות של הטנקים בעת קרב השריון בביר גיפגפה — לא נמצא להן אישור.

בצד הישראלי הופיעה צרפת כספק העקרי של סיוע חוף.

למעשה היה זה ידוע כבר במחצית נובמבר 1956, כאשר מקורות אחדים ציינו, כי טייסות חיל האויר הצרפתי סיפקו, כפי הנראה, מטריית־מגן אוירית מעל למרכזי האוכלוסיה הישראלים, בדומה לזאת, נראה הדבר כי הצנחת הציוד הכבד, במעבר המיטלה, וקרוב לוודאי — גם בא־טור, קשה לשער שיכלה להעשות ע"י חיל האויר הישראלי, אשר, ככל הידוע, אין ברשותו כל מטוסי הובלה מסוג "בוקסר 119 C", בעוד שהצרפתים בקפריסין מצוידים היו בשפע במטוסי הובלה "נורד־2500", גירסה צרפתית של ה־119—C.

זאת ועוד — לפי מקורות צרפתיים שמרניים השתתפו אמנם מטוסים צרפתיים במבצעי הספקה בסיני החל מ־1 בנובמבר, הוא יום ה"ע" + 4. כן נראה הדבר כודאי, שסיירת צרפתית, ה"ג'ורג' ליגא", לקחה חלק בהפגזת הצי, אשר ריכזה את התנגדותה של רפיח. ואילו ספר, הנוטה במדה מסוימת לסנסציות, ואשר הודפס לאחרונה בצרפת, רושם לזכותם של מטוסי פ־84 צרפתיים, שבסיסם היה בישראל, את השמדת של 20 מפציצי סילון מדגם אי־28—28 בבסיס האויר המצרי בלוקסור, ולזכותה של המשחתת הצרפתית "קריסין" (ולא כלי שיט ישראליים, כפי שפורסם) — את פגיעתה האנושה של המשחתת המצרית, "אברהים אל אוול" במימי חיפה. טענות אחרונות אלו, על כל פנים, חייבות עדין לקבל אישור נוסף ממקורות בלתי תלויים.

האו"ם מעורב שלא במתכון

ארה"ב והאו"ם נשארו מחוץ לסכסוך; אולם נוצר מצב עדין כשהצי השני האמריקאי, בתמרונים, עבר לרחבו של נתיב התנועה של צי הפלישה האנגלו־צרפתי. כן טענו, כי עגינתן בסמיכות־מקום של 2 משחתות אמריקאיות ליד 2 המשחתות המצריות מדגם "סקורי" הסוביטי — הצילה את האחרונות באורח תכליתי ביותר מהריסתן בידי שייטת צרפתית, שהפליגה לאלכסנדריה לשם כך, אך נרתעה מתוך חשש לפגוע בכלי־השיט האמריקאיים.

האו"ם הסתבך שלא־בכונה־תחילה במלחמה ע"י ועדתו המעורבת לענייני שביתת־הנשק, שנמצאה בזירה על מנת להשליט את החלטת ההפוגה מ־1948. פלגתה של הועדה החונה בעזה המשיכה — בהתאם לתפקידים המוטלים עליה — לשדר למטה הועדה בירושלים בתשדורות אלוט גלויות על תנועות צבאיות ישראליות שונות שנערכו באיזור, עד שהישראלים — לאחר תקרית עם ראש הועדה המקומית, קולונל מצבא־הצי האמריקאי — החרימו זמנית את המשרדים, בטענם כי התשדורות סייעו בידי הצבא המצרי.

אכן, אין ספק בכך שהפלישה האנגלו־צרפתית לאזור סואץ — ובטרם נערכה זו, אף עצם האיום שבה — היתה לעזר־מה לישראלים. ברם, ספק הוא אם תוצאות המערכה עצמה עלולות היו להשתנות באורח קיצוני, כפי שטוען הצד המצרי. שהרי בהתחשב במהירות שבה התפתחה המערכה, לא היה סיפק בידי המצרים להטיל כוחות נוספים על מנת להטות על כף המאזנים לטובתם. אם כך או אחרת, חשיבותה של ההתערבות האוירית הבריטית־הצרפתית — אשר ריתקה לקרקע את חיל האויר המצרי, שנהנה מעדיפות מכרעת — אין להמעיט בערכה.

מסקנות

כבר נאמר רבות, בפרסומים שונים, על אודות כושר־ביצועם של הכוחות הישראליים — הן כיחידות והן כלוחמים בודדים.

אכן, הוגן הוא לומר כי באביב שנת 1957 מהוים הם את הכח הלוחם התכליתי ביותר במזרח התיכון כולו — להוציא את הצבא התורכי.

אמנם, אין פרושו של דבר זה כי לא נעשו שגיאות, או כי הכל התנהל לאשורו, מעשה מכונה. כפי שיש לצפות במלחמה מהירת־תנועה כזו, מערכות הקשר והלוגיסטיקה, "נעצרו" וכשלו לעתים. כמה מפקדי־משנה גילו נטיה שלא להודיע לממונים עליהם על המצב בגזרותיהם. ובמקרים רבים עזבו קציני מטה את תפקידיהם, שנראו להם כ"גזיבים" לא־קרביים נתעבים — בחפשמם, "פעולה". כשנורה והופל הקולונל שמחוני ע"י אש נ"מ ירדנית ב־7 בנובמבר, נשא הוא עמו רשימות והערות לסכום מסקנותיו הראשוניות על המלחמה. הערות אלו נמסרו מיד, כמובן, למצרים והודפסו בחלקן במאמרו של הנשיא נאצר ב"אחר סעה"¹. בודנן בעיקר במבצעה של קבוצת־החטיבות ה־38, מכילות הרשימות הערות אשר להן צליל מוכר למפקדי דיביויות לא מעטים: "... אין פקלי"ם בנוגע למבצעים... בחטיבת השריון ה־7 לא נראו קציני־מטה בתקופות זמן מסוימות במקומות שנקבעו להם... ענפי המטה לא תאמו את פקודותיהם... ידיעות המודיעין לא נוצלו באורח ממש...".

אשר לצד המצרי, אפשר לחדש רק מעט.

ואמנם, כפי שמסבירים רוב המקורות, קרוב לודאי שבעיתה של מצרים טמונה בשיפור בטוח־רחוק של רמת החיים של עמה. הטוראי המצרי הוא לרוב, ממעמד הפלחים. וכפי שאמר הגנרל ס.ל.א. מרשל: "הפלח הנו אנאלפבית, אין הוא מעונין ללחום, והוא נתון לתנאי מחסור במדה כזו, שאין הוא מהווה למעשה חומר גלם לכוח לוחם".

נוכל, אם כן, לשפוט על כושר הביצוע של הצבא המצרי בקרב באורח הטוב ביותר על רקע אותו הכושר, שגילה צבא זה בעבר, במלחמת 49—1948. מקורות ישראליים מסכימים לכך, שבמקרים רבים השתפר כיום הצבא המצרי בהרבה. יחידות בודדות באבו־עגילה, חאן יונס ושארם א־שיח מילאו את משימותיהן אפילו לנוכח עדיפות גדולה של האויב.

הגורמים המכריעים אשר תרמו להצלחה הצבאית של הישראליים היא מנהיגות ברוכת דמיון, תקשורת משופרת יותר וכן — בשלבים האחרונים של המלחמה — חיפוי אוירי.

לקחי־מלחמה שאושרו מחדש

כמה לקחי פעולה עשויים להיות מוסקים מ"בליץ" זה, ויש בהם ערך כללי לכל צבא הפועל במדבר פתוח:

(1) הוצגו תצלומי הדפים הכתובים עברית. בעוד שקשה, כמובן, להיות סמוך ובטוח, כי אכן אמיתיים הם, נמסר למחבר שורות אלה, כי ההערות כתובות בסגנון הצבאי הישראלי המקובל.

מאלה, יתכן כי החשוב ביותר הנו — ההכרח המוחלט בחפוי אורירי מספיק. הן הטורים הישראליים והן אלה המצריים, שלמו מחיר יקר בכלי רכב הרוסים ושיבושים לוגיסטיים, בכל פעם שאחת משיירותיהם נתפשה בשטח הפתוח, ללא „מטריה-אורירית“.

המבצע אף הוכיח (אם אמנם יש עדין צורך בהוכחה כזו) כי מפציץ-הקרב מונע הבוכנה כבר חלף זמנו, אפילו במזרח התיכון ה„נחשל“ 12 מתוך כ־20 המטוסים שאבדו לישראלים היו מפציצי-קרב „מוסטנג“.

וכן הוכח פעם נוספת כמסוכן — ואף כמוליך לאובדן — שיעבודו של החופש המבצעי, תמורת הגנה סטטית, בלוחמת המדבר.

אמנם, מן הראוי הוא לדאוג לצד הלוגיסטי, אך דאגה מעין זו אסור להניח לה להאט עד לזחילה מבצעים שתוכננו להיבנות ממהירות. דבר זה נכון במיוחד כשהתחברות-כוחות, בשלב מוקדם, עם כוחות מוצנחים, מהווה חלק מההתקפה. ולזכותו של הפיקוד הישראלי העליון אפשר לומר, כי ידע לצרף ביחד העוזה מבצעית עם גמישות לוגיסטית מספקת על מנת להשיג את האפקט הרב ביותר מהמהירות ומההפתעה שבמהלומה.

אשר לתאום-המבצעים הכולל — היה טוב אצל הישראליים ולקה בחסר בצבא המצרי.

מבצעיו — שידוע עליהם רק מעט — של חיל-הים הישראלי ראויים שיזכירום, כגון עלילת-העברתן של 5 נחתות-רכב מדגם LCM, בנות 30 טון, באמצעות מסילת הברזל ומשאיות על פני מדבר הנגב, מהים התיכון אל מפרץ אילת, וכן הקפתה של אפריקה במסע בן 50.000 מיילים ע"י פריגטות ישראליות, אשר התקדמו לאחר מכן במעלה ים-סוף ונכנסו למפרץ אילת בדיוק ביום ה"ו" + 5, והעניקו בכך לישראל „שייטת של ים סוף“ בועיר אנפין, על מנת לסייע לתביעותיה לשיט חופשי במפרץ.

ואילו בצד המצרי גרם תאום לקוי לכך, שמשחתת אחת בודדת הופיעה במימי חיפה, ובהיותה ללא כל לוויה נוסף וללא חיפוי אורירי — הפכה זו לטרף קל לישראלים.

ההיתה זו הצלחה מובהקת ?

הכל מצביע, כמדומה, על כך, כי מבצע „קדש“ היה הצלחה ישראלית, ומה גם שישאל אבדה אך 171 הרוגים ו־600 אבידות אחרות. אך האם באמת היתה זו הצלחה ?

אכן, לבטח נגרם הרס לחלק גדול של הפוטנציאל המלחמתי המצרי המידוי, ונותץ ארגונו של שתים וחצי מתוך חמש הדיביזיות שברשות מצרים; אך — כפי שהרמטכל הישראלי הגנרל דיין עצמו הצביע על כך — לא אלו היו תכליתה של המלחמה. שכן התכלית היתה ליצור, בפשטות, השפעה מרתיעה לזמן ממושך

בקרב שכניה הערביים של ישראל, עד לאותה עת שבה אפשר יהיה להגיע לישוב הבעיות המדיניות — וזהו יסוּם של דבר-קלאוזוביץ על המשכת המדיניות הלאומית ע"י אמצעים אחרים.

כרם, נראה הדבר כאפשרי שהישראלים התעלמו בכונה תחילה — ממטרה צבאית חוקית, אשר ניתן להם להשיגה: כח-האדם הצבאי המצרי, את הציוד הרוסי שאבד לה, יכולה כמובן מצרים לחדש ללא דחוי — ולמעשה תפשה מצרים מיד את מחסני הציוד הצבאי הבריטי העצומים שבאיזור תעלת סואץ, אשר כפי שטוענים הכילו ציוד המספיק ל־10 דיביזיות מלאות, לכל הפחות. אך לעומת זאת ספק רב הוא, אם היו המצרים מסוגלים להשיג מחדש את נהגי הטנקים, המכונאים, התותחנים, עובדי המכ"ם והמומחים האחרים אשר היא אמנה — תוך הקרבת קרבנות רבים בשטח הפיתוח הכלכלי שלה — במשך השנתיים האחרונות. ואכן, לקיחתם בשבי (הישראלים שבו 5000 מצרים לעומת טיס ישראלי יחיד אשר נפל לידי המצרים, אחרי שמשוּסו הופל) של רוב הכוחות המצריים שבחצי האי סיני, עשויה היתה להנחית מהלומה כבדה למאמצי בנין הכח המצרי העתידי, שלא להזכיר כבר את ההשפעה שהיתה נודעת לכך על המורל המצרי. כפי שנראים פני הדברים, הפסידה ישראל את פירות נצחונה ליד שולחנות של ועדות שונות, ואת הפירות הצבאיים של הנצחון — באמצעות מה שנראה כטעות רצינית בהערכת מטרתה הסופית. אי לזאת, קובעים תקנוני השדה של צבא ארה"ב, בעקבות דברי קלאוזוביץ: „המטרה הסופית של כל מבצע צבאי הוא — הריסת הכוחות המזוינים של האויב בקרב“. ושוב, בצטטנו את קלאוזוביץ: „בענינים מסוכנים כאלה, כגון מלחמה, הטעויות הנובעות מלב רחום — הן הגרועות שבטעויות“.

„הבער כל דבר בתחום הראיה, והרי אתה מטיל אימה“...

„התנינים“ בפעולה

(ראה „בהסתערות על תוחתי־ענק“, „צקלון“ 54)

אנדריו וילסון

הגיעו מסייעי־הטנקים להסיעם והם הפליגו לדרכם הארוכה, ופניהם אל בלגיה, בעברם על פני עמודי־שלטים נושאי שמות ממלחמה אחרת — פופרינג, פשנדל, מנין, איפרס. הרצועה הישרה והארוכה — היא הדרך הנפוליונית המרוצפת — היתה זרועה בשרידי כלי־הנבלה גרמניים. במשך כל זמן נסיעתם כולו, היו שירות אחרות משיגות ועוברות אותם, כשהן מובילות אספקה ותחמושת אל החזית, שבהולנד.

בשעה מאוחרת בלילה השלישי הגיעו לבורג־לאופולד, שם הורידו את הטנקים ממסיעיהם והחלו לנוע בכביש. בלגיה, כפי שנתגלתה להם, לא נפגעה, לפחות כלפי חוץ, על ידי המלחמה; אך עם שהגיעו לגבול ההולנדי שוב עלו באפם הריחות המזכירים של פרות מתות וסכך חרוך בגגות בתים סמויים. פני־הקרקע היו ישרים מאוד. ערפל שצבעו כצבע הכסף היה רבוע על האדמה, ולכל אורכו של הכביש הריק, המתמשך צפונה, חש היית כאילו נסעת על גבי סכר אי־סופי. הפלוגה נשלחה למקום הנקרא וינסן, מערבית לניימיגן. בתחילה נראתה החוה ליד וינסן כדוחה וזעופת־פנים. היא שכנה בקצה ביצה קודרת, והגשם, והרוח אשר נשבה על פני המישור חבטו בחוקה בצבע הנקלף של דלתותיה. כשהגיעו לשם, הלך האיש הזקן — הוא בעל החוה — וסבב את כל האסם שלו, כשהוא כותב בגיר את המילים האנגליות היחידות שידע: „לא לעשן“. אך אחר כך, משנכנסו, הרפה מדאגתו. אשתו שחררה את בנותיה, שגון הנחושת לשערותיהן, — הן היו מוסתרות עד כה במטבח, — והזמינה את הקצינים להתחמם ליד התנור.

החזית השתרעה מכל עבר. במזרח שכנה גרמניה; במערב — „כיס“ אויב גדול, אשר גבל בים; ואילו לצד צפון נשתרעה כברת ארץ שוממה, נתונה להפגזות כבדות, שכונתה „האי“. הם נסעו פעם אחת אל „האי“, דרך ניימיגן. העיר נמצאה בקו החזית. ברחובות נראו מתקני עשן גדולים, אשר הופעלו בכל עת שהחל האויב להפגין. גשר הפלדה הגדול נשמר ע"י אנשי חיל־המהנדסים, — הם עמדו על המשמר בפני מוקשים, שהגרמנים השיטו במורד הנהר. מכוניות־כבוי

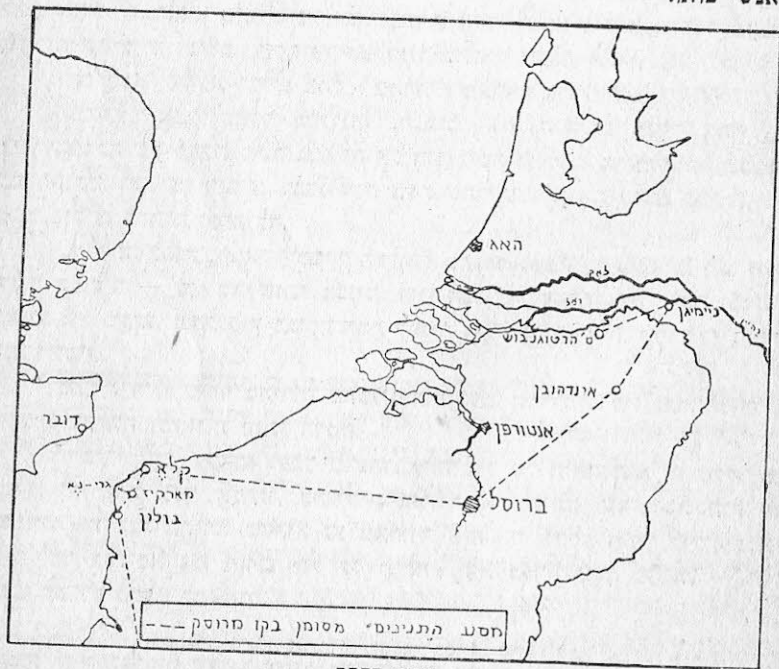
(1) שדות קרב גודעים בימי מלחמת־ע הראשונה. — המערך.

חנו ברחובות, נכונות לכבות דלקות שנגרמו ע"י הפגזים; וכל אותה עת היו האזרחים שנותרו במקום ממשיכים בעסקיהם.

ערב אחד, זמן קצר אחרי שובם מן „האי“, הודיעם דפי, כי הם עומדים לטור חלק מה„כיס“, שלדרום־מערב. הקצינים יושבים היו בטרקלין החוה, אשר הפך למועדונם. אחת הבנות נגנה במנדולינה. נשמע נפץ העצים שבאת, בקבוק יין ניצב על השולחן, והגשם הקיש בחלונות המואפלים.

וילסון יצא לתת לאנשיו הודעת־התראה, לקראת התנונה. אנשיו ישבו, נוטפי מים, בצדה המוגן־מהרוח של משאית, כשהם מנסים לשוא להדליק אש כדי לבשל תה. לא היה להם מקום אחר שיוכלו ללכת אליו. לפתע ראה הוא את ההבדל המחריד שבין מלחמתם של הקצינים לבין זו של הטוראים — כיצד כל דבר, החל מהענקת אותות הצטיינות ועד לחמימותו של תנור, נופל בחלקם של הקצינים, בעוד — והדבר נראה היה כמובן מאליו — שעל החיילים לשאת את מנת־חלקם בגאווה יחידתית.

מאז והלאה היה חש אי־נוחות גוברת והולכת בכל פעם שהיתה הגונדה מתרכזת. הוא נצמד אל אותם ימים, במ יכול היה לחיות, לאכול ולישון ביחד עם אנשי צוות.

זירת הקרב

בבוקר המחרת עקרה הגונדה ונעה בכביש המוליך לסי'הרטוגנבוש. עמד יום יפה, וקורטוב של סתו באוירו. זמן מה נסעו דרך כברת ארץ שלוה. והנה נשמעו קולות תותחים. הם סטו מהכביש במקום ששרמן מפוצץ ניצב מול תותח נגד־טנקי נטוש. השטח הוחזק כאן בדלילות רבה. הגונדה נעצרה ליד מספר בתים קטנים. אשה ספרה להם, כי האויב נוהג לבוא בלילות, מחפש אחר אופנים לקחתם.

הצוות שלא עמדו בשמירה בילו את הלילה בעליית־הציר, בבוקר המחרת התחברה הגונדה עם גונדת, קרומבליס מבריגדה משורינת, אשר היתה מגששת את בצורי האויב. הם ערכו חנייה משותפת, בשני שדות סמוכים. במזרח, מעבר לשטח המישורי, יכולת לראות את צריח הכנסיה השבור של רוסמאלאן, עם חור־פגז עגול ונאה בתוך מה שהיה אי־פעם מגדל הפעמון. האויב החזיק שם תצפית.

וילסון פגש ברב־הסמלים של ה"לנסרס".

"מה הענינים?"

רב הסמלים קרץ בעינו.

"הזהר מערמות־הציר" אמר. "הן נוהגות לשנות את מקומן". היה עליהם לתקוף את רוסמאלאן בבקרו של יום המחרת. אחרי הצהריים חזר בארבר מקבוצת פקודות של גדוד רגלים, ופקד על מפקדי המחלקות לצאת ולסייר.

הם מצאו פלוגת רגלים בודדה מחופרת מאחורי גדר חיה.

"בסדר" אמר מפקד הפלוגה, "הנמיכו את ראשיכם ובואו אחרי". הם זחלו לאורכה של תעלה, אשר נמשכה אל תוך שטח ההפקר. מרגמות היו מנעכעות במרחק־מה, ואי שם רשרש, "שפנדאו". בעת שהיו עושים את דרכם קדימה, היתה צפור נוסקת לעתים ועפה לה.

"הרי זה לפניכם", אמר מפקד הפלוגה. "הכפר נמצא בין העצים. הגג האדום שליד הכנסיה — זהו מה שאנו מכנים, בית הכהן. משמאלו יש תותח נגד־טנקי מאיזה סוג שהוא, ונחל קטן בשטח־המת לפניו, בקרבתו המידית. בסדר?" "בסדר", ענה וילסון.

בחזרם זחלו ביתר מהירות מאשר בהתקדמם. המרגמות היו מטוחות עליהם, פוגעות בתעלה ומתירות רגבי אדמה.

וילסון נרדם, כשהוא חוכך בדעתו איזה סוג של תותח הוא זה שליד, בית הכהן. ודי היה בכך שמתו, בהגיע שעתו, יבוא מתותח נגד־טנקי. הוא ראה בדמיונו את קנה התותח כשהוא נע מאחורי שיח, או בחלל השוך שבין בנינים. הוא למד בעל־פה את חזונו של כל תותח; היה בכך יתרון כלשהו — הדבר הפכו לאדיש כמעט להפגזות.

"LANCERS" — פרשים נושאי חניתות. מטעמי מסורת קרא הצבא הבריטי ליחידות־שריון בשמות יחידות־פרשים שעברו ובטלו. כאן המדובר בגונדת, "הקרומבליס". — המערך.

מישהוא נגע בכתפו ואמר "השכמה". הוא הסתכל בלוח הספרות הזוהר של שעונו: השעה היתה ארבעה וחמש־עשרה. חגר את חגורתו, חבש כומתתו ולקח את תיק המפות שלו. החשכה היתה מוחלטת. רוח קלה נשבה על פני חניוני־הרכב, קרה ונושאת עמה גשם. מסביב לכלי־הרכב היו דמויות מטושטשות ראשונות מתנועעות. שמיכות קופלו והושמו במקומן. שעה אחת לשעת ה"ש". מיד יפתחו תותחי ה־5.5 אינץ' באש. הוא עמד והמתין ליד הטנק שלו.

ברגע שנקבע מראש הוארו השמים מאחוריהם בפס של להבה, והאדמה רעדה קלות תחת רגליו. הוא עמד והקשיב. במרומים התמשך מתוך החשכה הצליל הצורמני, המרפרף, של הפגזים. הוא אימץ מבטו מזרחה, אל מעבר לכפר, אל קר־ההתנגדות של האויב.

שתיים, שלוש, ארבעה שניות חלפו. הוא הבחין בדמויות חיילים מסביבו, אשר עמדו איש־איש מעיסוקו והיו אף הם מסתכלים מזרחה. אך כל אשר חזר משם לעומתם היה קול ריטון עמום, מוארך, שהשמיעה האדמה.

"בסדר", אמר, "עלו לרכב".

בצריח היה הקשר עונה לקריאת־הרשת. דנקלי השמיע קולו, ואחר כך שריף, בדווחם שמחלקותיהם מוכנות לתזווה. דקה לאחר מכן הופיעו תריסר דמויות מאורכות, שנראו מבעד לחשכה כבני־ענק, ונעו בשקשוק שרשרות. הן יצאו מתוך החניון. היו אלה הטנקים של ה"לנסרס".

הגונדה יצאה בעקבותיהם. הם נעו באטיות. לעתים ראית את להבת־המפלט של הטנק שלפניו, והיא הנחתה אותך; ולעתים נראה רק ענן אבק. בתוך טנק ה"תנין" ישן התותחן, כשראשו שמוט אל רגליו של וילסון. היה זה נער כפרי קטן ומזור, והאחרים היו תמיד מקנטרים אותו על היותו כה קשה־עורף ושתקן. וילסון תמה היה אם הלה חולם שם למטה, ואם כן — על מה. בעת שטנק עולה בלהבות, תמיד התותחן הוא הנחלץ האחרון.

לפתע עצרו ה"לנסרס". היתה זו נקודת ההערכות.

וילסון ונהג־המשנה ירדו ופתחו את השסתומים של העוקב. מחוץ לטנק, הרחק מזמזום האווניות, היה עולם של רעש ומות. האויב היה מפגיו לאורך קו ההתחלה, ומדי פעם בפעם היה משהו מוצק וכבד הולם באויר. לא יכולת לטעות בו, בתותח הנגד־טנקי. זה שבכאן היה יורה כסומא — יתכן שכיוון לרעש המנועים.

הם חזרו ועלו לרכב, ווילסון הסתכל בשעונו. הוא חשב על המחוגים שבעוקב, שעתידיים הם לנוע ולעלות, בהראותם את הלחץ הגובר של החנקן על מיכלי הנוזל; הוא תמה שוב על התותח; ולפתע נזכר, כי הם לא סעדו שחרית.

שעת האפס הגיעה

"נהג, התקדם".

„הטנק מתחלק“ צעק הנהג „אינני יכול לעצור אותו“. אחד הזחלים החל לנוע במהירות. הטנק הלך והתהפך, בהחליקו מעט, ובנסותו לצדו. וילסון הרהר: נהיה חסרי־ישע, כצב הפוך על גבו. דקה אחר כך התחלק הטנק מעל התלולית ונמחץ לתוך חלל שחור מתחתה.

ראשו נחבט אל נכון אל מנגנון התותח. כשהתאושש, היה הטנק מונח על צדו. תותח השבעים־וחמש וה„בוה“ היו חסרי תועלת. האלחוט דמם. כל מה שיכול היה לראותו היה גורת הציון האדומה של יורה הלהבות, אשר עדין היתה דלוקה על גבי דופן הצרית.

„האם אתם בסדר שם בפנים?“ תותחן־הלהבה ענהו, כשהוא נשמע כהמום.

„האם אתה יכול לראות דבר־מה?“

„כן, בית“.

„בסדר, הבער אותו“.

הלהבה פרצה בזניקה. שלהבתה הפתאומית האירה את הפריסקופים. הוא נשען אל בריח התותח, כשהוא מנסה לשוב אותם, בהתאמצו לראות את חיילי האויב שלל ספק היו הולכים וקרבים עם הבזוקות שלהם. אך הפריסקופים זוו רק מעלות מעטות הלוך ושוב.

הוא כיוון את הלהבה למטרה האחרת שאותה יכול לראות — קבוצת צריפים, מעט לימינו. במרחק של כמאה מטרים. האש זנקה ועברה דרך המבנים מקצה לקצה. תמיד זה כך, חשב וילסון. הבער כל דבר בתחום הראיה, והרי אתה מטיל אימה; הפסק, והרי אין אתה אלא „לוח־מטרה“ בשביל הבזוקות. באם היא נורית ברציפות, נמשכת הלהבה רק דקות מספר.

עד מהרה השמיע יורק־הלהבות קול הנחירה, שפרושו התרוקנות המיכלים. „קחו את הסטנים שלכם וצאו“, אמר וילסון.

הם טפסו החוצה עם תת־מקלעיהם, ויצרו קבוצה קטנה סביב ה„תנין“. כעת ראה הוא כי הטנק, בעלותו על התלולית, המשיך וטפס על גגו של בית קטן. הבית התמוטט, והטנק צנח למטה אל תוך המפולת. הקרב היה בעצומו סביב־סביב להם.

„חכו כאן“, אמר, „אני אנסה למצוא את האחרים“.

הוא לקח סטן ועבר דרך כמה שיחים לצד שמאל, ממנו נשמעו יריות. לאחר דקות ספורות מצא עצמו בגן הנמוך מפני־הקרקע: זה היה כנראה המקום שכונה בשם „בית הכומר“. באמצעו שכן בית־קיץ מקושט, ובחומה, בצדה הרחוק ממנו, נראה שער.

המקום נדמה כריק לחלוטין. אר־א ראה את הקצין הגרמני. הלה היה עומד במרחק עשרה מטרים ממנו, ואקדה בידו; והוא ראה את וילסון באותו רגע עצמו. וילסון לחץ על ההדק של הסטן שלו. הוא חשב: זו הפעם הראשונה שהרגתי אדם בדרך זו. אך דבר לא ארע. הוא משך בידיה הדריכה. „מעצור“ בסטן. הגרמני

שדה הראיה נחסם עתה והצטמצם לכדי מטרים ספורים של עשב ושיחים לפני הטנק, במקום בו היה עליהם לעבור בין הרגלים. בעת שנע הטנק קדימה, ראה הוא מספר קובעי פלדה במקום בו הנמיכו החיילים לקרוס בתוך הפרה, בהמתנים לפקודה לקום ולצעוד זקופים. לאחר זאת לא נותר אלא הלחץ של גבתו על גבי הריפוד של הפריסקופ. לפניו נראה שטח מישורי פתוח, המסתים בשורה של התפוצצויות מהבהבות

הוא נסה לראות איזו מהן היא זו של התותח; אפס, זו המבוקשת נראתה לו בכל אחת ואחת מהן. הפגזים המשיכו להלום באויר. שררה עדיין אפלה מעובה למדי.

„הלו אלף שלוש“...

מחלקת טנקים משל ה„לנסרים“ נעה קדימה, לשמאלו, כשמקלעי ה„בוה“ שלהם יורקים קליעים נותבים. הם עמדו לחפות ביריותיהם על התקדמותו. הוא חש עתה רעות גדולה אל ה„קרומבלים“ המוארכים. הם ביחד אתו היו הקדמיים ביותר — החצים השחורים הקטנים על מפות־המלחמה.

„מקלע־תותח, חמש מאות, אש!“ התותחן שלו פתח באש, והגזים נשבו בחזרה לתוך הצריח, חריפים ומחניקים, לעבר מניפת המאורר. „המשך לרסס, תותחן“.

הם נעו באטיות לאינ־קץ. נראה היה כאילו האור גובר, אך למעשה היה זה רק המרחק שהלך וקטן. השורה הנמוכה, השחורה, של העצים הופיעה, ועמה צריח־הכנסיה, חיוור ומטושטש באור השחר.

„הכון, תותחן־להבה — אש!“

סילון־הלהבה פרץ קדימה, כשהוא צונח, נשבר ומתגלגל על פני הקרקע. „שמאלה, אדוני, שמאלה!“ לפתע, מצדו של הפריסקופ, ראה וילסון דבר־מה מתבהק על שריונו של טנק „קרומבל“. הנהג טלטל את ה„תנין“ לעומת פרצה קטנה וחשוכה בין העצים ולמשך רגע אחד ארוך התיי תותחן־הלהבה את האש לפרצה.

הם נעו לאורך העצים אשר עמדו כמסך לפני הכפר, כשהם מזרימים את האש אל תוך החשכה. מדי פעם בפעם נשמע כעין קול אנשים צווחים, קול שאותו שמע וילסון פעם אחת בנורמנדיה. משהגיעו לקצה שורת העצים, עצר וילסון את המחלקה. והם המתנינו מחוץ ליעד, עת שהרגלים נכנסו לתוכו.

שתי דקות לאחר מכן השמיע קולו בארבר באלחוט: „ידידינו נעצרו“ אמר הוא, „הכנסו ועזרו להם“. וילסון כיוון את ה„תנינים“ לתוך פרצה אחרת, שבין העצים, והכל החשיך שוב. חרטום הטנק שלו החל להעפיל על תלולית גבוהה; הטנק התרומם לאטו, הגיע לראש התלולית ונשאר עומד על עמדו לרגע אחד. לפתע החלה התלולית מתמוטטת תחתיה.

הרים באטיות את אקדוחו וירה. הקליעים הכו עמומות בשיחים שמאחורי גבו של וילסון. הדבר נראה כה טפשי. הוא עצמו נאבק באקדוחו שלו. שנתפש באריג של כיסו.

ואז פנה הגרמני עורף וברח. בעברו דרך השער, ירה מקלע „ברן“ בצדה הרחוק של החומה; הוא נטה על צדו ונפל.

וילסון מצא את ה„ברן“, והרב־טוראי האחראי עליו.

„האם ראית את התנינים?“

„באלוהים, לא“, אמר הרב־טוראי, „אך המקום מזהם מגרמנים“. הוא עמד לטהר את „בית־הכומר“. אנשיו היו פוזרים בשטח. הם עברו לפני כן בריצה דרך מטרי האש של ה„שפנדאוו“, ועתה הוא מזרז אותם קדימה שוב.

לבסוף הקימים על רגליהם. הם רצו לאורך משעול והרב־טוראי זרק רימון דרך הדלת. בהכנסם פנימה, ירה הוא לימינו ולשמאלו לכל דלת, ב„שמיסר“ הגרמני הגדול שנשא אתו.

וילסון הסתכל בהם, ואחר הלך לו שוב בין העצים, בקוותו למצוא עקבות זחלים — ואולי ימצא את בארבר. לרגלי עץ אלון גדול שכב גרמני, כשהוא אוזן בחזקה את בטנו. הוא נאנק וזעק כאחת. כשעבר וילסון, הפך קולו ליבבה, והוא ראה כי האיש גווע.

הלאה משם היתה מעין סככת גן, קרועה לרוחה על ידי פגז ומלאה באופנים מרוטשים. אלה היו בודאי עשרים או שלושים זוגות־אופנים הולנדיים גבוהים, וחלקי־ציוד גרמני קשורים אליהם. מאחוריהם ראה חפירה ובה ערמת גיות. כאשר עבר אותה וילסון, מצא לפניו את השטח המישורי.

הוא עמד מול טנק, קרומבלי שפוצץ. הצות נסה להחליץ. אחד מהם, נער כבן תשע־עשרה, היה שוכב על הקרקע כשראשו על זרועו; הוא חיך, כבשנתו, ומוחו היה שפוף על בגד הקרב שלו.

הלאה מזה היה טנק־הסיוע של בארבר מנסה לחליץ „תנין“ מתוך האפיק. וילסון בא לשם בריצה.

„מה קרה?“ שאל בארבר.

וילסון סיפר לו.

„למי הטנק הזה?“ שאל אותו.

„אחד מהטנקים של שריף.“

„הנח לי לקחתו.“

ברגע זה ממש חילץ טנק־הסיוע את ה„תנין“ מהמכשול. הרב־טוראי מפקד

הטנק מסר לו את האזניות, ווילסון הסיע את ה„תנין“ אל הכפר.

הוא מצא את שאר מחלקתו ואמר לאנשים לנסוע בעקבותיו. בקצה הכפר היו ששה או שבעה, קרומבלים יורים אל מעבר לשדות. הוא נהג את המחלקה הלאה, ותפש עמה עמדה בין מספר בניינים עזובים.

הקרקע שמלפניהם היתה שטוחה לחלוטין, פרט לגדר־חיה בודדת, ושורת ערמות־חציר במרחק. למשך זמן קצר קשה היה להבחין אל מה ה„קרומבלים“ יורים. והנה, כבאורח בלתי צפוי, פרצה שמש הבוקר דרך בחשרת עננים, והאירה את השטח לפרטי פרטיו.

וילסון העביר את משקפתו על פני דגמי האפור והחום, אשר דקה לפני כן נראו כחדגוניים. כמעט בו ברגע תפשה עינו דבר־מה מתנועע — שורת דמויות אפורות אשר רצו ונעצרו, ושוב רצו, והזור חלילה, כשהן נעות לאורך החזית, משמאל לימין, לאורך כביש ס'הרטוגנבוש.

„מקלע־תותח, טובב לימין. המשך... על. שש מאות. תפשת אותם, תותחן?“

התותחן טובב את גלגל־ההגבהה שלו. „על, המפקד.“

„אש!“

ה„בוזה“ פתחה בשאגה, כשהיא מתיזה כדורים נותבים בקשת שטוחה. הצרור נורה בטוח קצר מדי אך נע קדימה במהירות, מוחץ את הדמויות ברוע. במשקפתו ראה וילסון אחדות מהן נכשלות ונופלות. האחרות השתטחו על הקרקע.

והנה קבוצה אחרת רצה. „מקלע־תותח. הפסק. העלה מאתיים, שמאל.“

המקלע החל לרסס אותם. תוך זמן קצר היו הרב־טוראי והסמל שב„תנינים“ האחרים יורים על המטרה. אך הקבוצה המשיכה בריצתה, כשאיש אחד או שנים נופלים מדי פסיעות אחדות. וילסון ראה עתה, כי הגרמנים עושים דרכם אל אחת מערמות החציר. לפתע זכר מה שאמר הרב־סמל.

„מקלע־תותח. הפסק. טען השבעים־וחמש בח“ש.“

הקשר־הטען פתח את הברית, הוציא את פגז החגים שהיה מונח שם, ודחף פנימה את הפגז הארוך השחור, הודר־השריון.

„שבעים־וחמש, הסט ימינה.“

הצרית התנועה ימינה תוך יללה קלה של מגוע הסיכוב. „המשך... על.“

ערמת חציר, שמונה מאות. אש!“

הורגשה הרעדה הרגילה, משירה התותח; הברית המתפרץ לאחור ברתיעתו; ערפל של להבה וחום מעל ללוע; הקליע ונתיבו היחיד, הלוהט, הטס לעומת המטרה.

משפגע הקליע, הבהיק ברק עצום. ערמת החציר פרצה בלהבות והעלתה

עשן — זה העשן העבה, השחור, המתהווה מבערת דלק כבד. הקשר דחף פנימה פגז שני.

לפתע החלו ה„לנסרים“ יורים אף הם פגזי ח“ש. ואז, ללא אתראה, הגיח משהו גדול ומרובע מתוך ערמת חציר הלאה מהם. העצם החשוד נע במתינות משמאל לימין, מגביר את מהירותו בהדרגה. וילסון טובב את תותחו, ופעמים ירה התותחן שלו, אך ללא הועיל. העצם נעלם בכביש משוקע.

מדף הספרים

כללי

WILLIAM SARGENT: Battle for The Mind. Doubleday and Co., N. Y., 1957, 239 pp., \$ 4.50.

„שטיפת־מוח“ של חיילים אמריקניים שבויים, על ידי „הצפוניים“, במלחמת קוריאה — „שטיפה“ שהביאה את השבויים לידי הודאות משונות ב„לחמה ביולוגית“ מצד האמריקנים — הניעו את המחבר, העוסק בתורת הנפש, לתהות על קנקן של שיטות שונות לסחיטת „הודאות“ מרצון, הנהוגות לא רק בגוש המזרחי, אלא גם בקרב הפסיכיאטרים, אנשי־הרפואה הפרימיטיביים, אנשי דת מן הכיתות החדשות, ומשטרות הגוש המערבי. טענתו היא, כי ההתנגדות המוסרית של המערב לאורח־המעשה הפסיכולוגיים של תלמידי פבלוב — אבי תורת הרפלקסים הפיזיים המשנים מצבים נפשיים — מונעת פיתוח דרכי התנגדות להם, ופוגעת בבטחון האומות.

N. A. ZIADEH: Syria and Lebanon. F. A. Praeger, INC., N. Y., \$ 6.50.

המחבר היה איש פקולטה במכללה האמריקנית בבירות. ספרו הוא מחקר על סוריה והלבנון, ותורם הוא להבנת בעיותיהן המדיניות והכלכליות במסגרת העולם הערבי.

י ב ש ה

VAINO LINNA: The Unknown Soldier.

סיפור־חיילים ממלחמת פינלנד־רוסיה במלחה־ע ה־2; יערות ואגמים היו עיקר זירת הקרב, ותבוסה ומות הצפויים ללוחמים היוו חלק בלתי נפרד מן הנוף הזה. הספר תורגם לשפות רבות, ונחשב לאחד המובהרים בסוגו.

WASHINGTON PLATT: Strategic Intelligence Production. F. A. Praeger, N. Y., \$ 4.00.

ניתוח יסודי־בהגדרותיו של תפקיד קצין המודיעין, מאת בריגדיר־גנרל בדימוס, בעל ותק של 33 שנות שרות — הן שרות קרבי והן שרות במשימות־מודיעין.

י ם

TERENCE ROBERTSON: The Ship With Two Captains. E. P. Dutton, N. Y., \$ 3.59.

קורותיה של צוללת־הוד־מלכותו „סאראן“, במלחה־ע ה־2 — זו הצוללת אשר הבריחה מצרפת את הגנרל זירו, ואשר שילחה את „האיש שלא היה ולא נברא“.

וילסון התקשר באלחוט עם מפקד גונדת ה„לנסריים“, אשר היה בקצהו השני של הכפר. „הלו, יוד שתיים, פנתר נע זה עתה לרוחב חזיתך, פונה לכיוונך. עבור.“ „הלו, יונה שתיים. תודה בעד הרמז. סוף.“

זו הפעם הראשונה חש וילסון בטחון בעצמו בקרב. מעלה מזאת, הוא היה מלא גאווה. הוא אשר הוליך קדימה את הרגלים, הבעיר תותח נגד־טנקי, חיסל בלהבות חצי תריסר בנינים אשר יתכן שהחזיקו בתוכם חיילי אויב, החליף טנקים, פצפץ מה שלדעת הכל היה טנק „סימן 4“, בתוך ערמת חציר, וראה טנק, פנתר למשך זמן אשר הניח לו לירות בו.

„ובכן“, שאלו בארבר, „האם נהנית?“

„לא רע“, השיב וילסון.

הגונדה היתה נעה בחזרה, כדי לתדלק, והוא יצא לחפש את הצות שלו עצמו. כשמצאם ראה אצלם את המסגרים ועמם רכב־הנדסה־משורין. מחברים היו כבלי־גרידה כדי לגרור את ה„תנין“ ולהעמידו על זחליו. מהצריפים השרופים עלה עשן רב. מדי פעם היתה נוחתת פצצת מרגמה, והם היו מזנקים אל מתחת לרכב־ההנדסה־משורין.

לבסוף רפתה הפגזת המרגמות, והם סעדו שחרית. שימורי חזיר, בסיקויטים ומעט ריבה. הם אכלו בעליונות ובמעט דבורים, במקום שבו לא יכלו לראות כל חללים שהם, וכידעם, שה„תנין“ יהיה מחוץ לפעולה למשך שעות רבות.

דואר ליטני

צמח חיים

168281/ק

שד' ירושלים 103

יפו

